

Lukemaan innostaminen - materiaalipaketti esiopetukseen

Sirkku Mäkinen

2022 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Lukemaan innostaminen - materiaalipaketti esiopetukseen

Sirkku Mäkinen
Sosionomi AMK
Opinnäytetyö
Kesäkuu 2022

Sirku Mäkinen

Lukemaan innostaminen - materiaalipaketti esiopetukseen

Vuosi

2022

Sivumäärä

33 + 1 liite

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen kehittämistyö, jonka tavoitteena oli suunnitella, toteuttaa sekä arvioida lukemaan innostavaa toimintaa esiopetuksessa. Työelämäkumppanina toimi Cooperin päiväkoti, joka on osa Järvenpään kaupungin varhaiskasvatuspalveluita. Toiminta suunniteltiin ja toteutettiin päiväkodin Esikot-esiopetusryhmässä. Materiaalipaketin ja siihen kuuluvan toiminnan tavoitteena on innostaa lapsia lukemisen pariin toiminnallisten menetelmien avulla.

Opinnäytetyö muodostuu teoriaosuudesta, opinnäytetyöprosessin raportoinnista ja erillisestä materiaalipaketista. Teoriaosuudessa käydään läpi opinnäytetyön toimintaympäristöä eli esiopetusta ja sen toimintatapoja sekä -kulttuuria. Lisäksi työssä tarkastellaan lapsen lukutaitoa, siihen vaikuttavia tekijöitä sekä keinoja lukemisen innostamiseen. Raportointiosuudessa opinnäytetyöprosessi raportoidaan ja arvioidaan kokonaisuudessaan. Lopuksi käydään läpi työstä syntyneet johtopäätökset ja kehittämissuhteet.

Työn tuotoksena syntyi materiaalipaketti, joka sisältää kolme erilaista toimintakertaa sekä lukupassi-materiaalin. Toimintakerrat on suunnattu toteutettavaksi varhaiskasvatuksessa. Lukupassi on tarkoitettu toteutettavaksi lapsen kotona, jolloin osallistetaan lapsen vanhempia lukemaan innostamiseen. Lukupassissa lapset suorittavat kotona erilaisia lukemiseen liittyviä tehtäviä.

Materiaalipakettiin kuuluva toiminta oli onnistunutta, koska sillä saatiin esiopetusryhmän lapset innostumaan luetusta materiaalista. Lukupassin toteutus sekä vanhempien osallistaminen lukemisen tukemisessa oli hyvin haastavaa, sillä vain kahdeksan lasta kahdestakymmenestä yhdestä palautti lukupassin. Myöskään vanhempia ei saatu sitoutettua toimintaan mukaan tavoitteiden mukaisesti. Kuitenkin materiaalipaketti kokonaisuudessaan oli onnistunut, sillä se oli pedagogisesti eheä kokonaisuus, jonka avulla voidaan lisätä lukemista sekä lukuintoa esiopetuksessa sekä muualla varhaiskasvatuksessa. Lukemiseen ja siihen liittyviin toimintoihin on iso tarve varhaiskasvatuksessa, joten toiminnan jatkokehittämiselle on tarvetta.

Asiasanat: esiopetus, toiminnalliset menetelmät, kielellinen kehitys, lukeminen

Sirkku Mäkinen

Enthusiasm for reading - a material package for pre-school education

Year 2022 Pages 33 + 1 appendix

The aim of this functional thesis was to develop activities that inspire reading in a pre-school environment. The thesis was done in collaboration with an early childhood education unit in Järvenpää. The purpose of this thesis was to increase reading enthusiasm with action-based methods in pre-school education.

The thesis consists of three parts: a theoretical framework, the report of the thesis process and a material package. In the theoretical part, the preschool environment and its policies are explained. Also, facts about reading and factors related to reading ability are examined. In the report, the whole thesis process is reported and evaluated. Lastly, the conclusions and future recommendations are discussed.

A product of this thesis was a material package that can be used to increase reading in pre-school environments. The material package includes three different kinds of action-based functions and a reading pass, in which children carry out different kinds of functions related to reading. The pass is designed to be carried out at a child's home, so it allows the parents or guardians to participate in the process to inspire reading.

The results showed that the action-based methods that were featured in the material were successful, and the children got excited about the used reading materials. However, the reading pass, that was planned to be carried out at home, wasn't that successful. Only eight children returned it, and it was hard to get the children's parents or guardians engaged with the pass's functions. Altogether, the material package was successful because it was a pedagogically designed entity. With this entity it's possible to enhance reading and reading enthusiasm in a pre-school environment and in early childhood education. There is a need for functions related to reading in early childhood education, so further development is needed for these kinds of functions.

Keywords: pre-school education, action-based methods, linguistic development, reading

Sisällys

1	Johdanto	6
2	Opinnäytetyön tausta ja tavoitteet	7
2.1	Lukemaan!-hanke	8
3	Esiopetus Suomessa	9
3.1	Esiopetuksen toimintakulttuuri.....	9
3.2	Esiopetuksen toimintatavat	10
3.3	Toiminnalliset menetelmät esiopetuksessa	11
3.4	Kielten rikas maailma esiopetuksessa	11
4	Lapsen kielellinen kehitys	12
4.1	Lukutaidon kehitys.....	12
4.2	Lukemaan innostaminen	14
4.3	Aiemmat tutkimukset lukemisesta ja siihen innostamisesta	16
4.4	Ammatillinen keskustelu lasten lukemisesta.....	16
5	Opinnäytetyöprosessi	17
5.1	Suunnitteluvaihe	18
5.2	Toteutusvaihe	22
5.2.1	Ensimmäinen toimintakerta	22
5.2.2	Toinen toimintakerta.....	23
5.2.3	Kolmas toimintakerta	23
5.2.4	Lukupassi	24
5.3	Arviointivaihe.....	24
6	Opinnäytetyön arviointi	25
6.1	Toiminnan ja materiaalipaketin arviointi.....	25
6.2	Lukupassin arviointi	27
6.3	Opinnäytetyöprosessin arviointi.....	28
7	Valmis materiaalipaketti.....	29
8	Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys.....	30
9	Pohdinta.....	31
	Lähteet	34
	Liitteet.....	38

1 Johdanto

Lukemisen ja tarinoiden kautta lapsi saa kokea erilaisia kokemuksia, tilanteita ja tunteita, joita hän ei normaalisti voi kokea. Lukemalla lapsi myös oppii ihmissuhteista, suhtautumisesta erilaisiin ilmiöihin ja erilaisista moraalisista ongelmista. Lukeminen ja kirjallisuus tukee lapsen sosioemotionaalista kehitystä. (Aerila & Kauppinen 2019, 14-30.) Kuitenkin lasten lukemismotivaatio on vähentynyt ja lukemista ei koeta mielekkääksi. Yhä useampi lapsi lukee ulkoisten tekijöiden, kuten opettajan tai vanhemman kehotuksen vuoksi. Haasteena on myös, että lukuinnostus erkaantuu tyttöjen ja poikien välillä jo varhaisessa vaiheessa. (Heikkilä-Halttunen 2016, 177-178.)

Lapsen ympärillä olevalla ympäristöllä sekä yhteisöllä on suuri vaikutus lukuinnostuksen syttymiseen ja sen ylläpitoon. On se sitten esiopetusympäristö tai koti, lukeva yhteisö motivoi lasta kirjojen pariin. Kun ympäristössä on tarjolla kirjoja sekä muita tekstejä, lukemiseen käytetään aikaa sekä luetuista teksteistä keskustellaan, se edesauttaa lapsen lukuinnostusta. (Aerila & Kauppinen 2021, 173.)

Yleensä lapselle ensimmäinen lukeva ympäristö on perhe ja koti. Kuitenkaan kaikki eivät lue, joten näissä tilanteissa varhaiskasvatusympäristö tarjoaa lapselle lukevan ympäristön. Varhaiskasvatuksen työntekijät voivat tehdä paljon lukemaan innostamisessa niin lapsen kuin perheen kohdalla. (Aerila & Kauppinen 2021, 173.) Tämän takia lukemaan innostaminen sekä lastenkirjallisuuteen tutustuminen on erityisen tärkeää varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa lukemaan innostavaa toimintaa esiopetukseen sekä myös tukea lapsen vanhempien mahdollisuutta lapsen lukuinnon tukijana. Opinnäytetyö liittyy vahvasti Lukemaan!-hankkeeseen, joka on käynnissä Järvenpään kaupungissa toimintakaudella 2021-2022 (Järvenpää 2022c). Tämän opinnäytetyön tavoitteena on lisätä toiminnallisten menetelmien avulla lukuinnostusta. Työn tuotoksena valmistui materiaalipaketti, joka koostuu kolmesta eri toimintakerrasta sekä lukupassista, jonka tarkoituksena on tukea lapsen vanhempia lukuinnon mahdollistajana. Opinnäytetyöhön sisältyy materiaalipaketin toiminnan suunnittelu, sen toteutus sekä arviointi.

Halusin tehdä toiminnallisen opinnäytetyön, sillä sen avulla pystyy tekemään konkreettisia tekoja varhaiskasvatuksen toimintaympäristössä. Toiminnallisen opinnäytetyön avulla pystyn myös kehittymään varhaiskasvatuksen ammattilaisena, sillä toiminnan suunnittelu sekä kehittäminen ovat keskeisiä tekijöitä varhaiskasvatuksen opettajan ammatissa. Koska suoritan opinnoissa varhaiskasvatuksen opettajan pätevyyden, opinnäytetyön toimintaympäristöksi valikoitui varhaiskasvatus ja tarkemmin esiopetus. Esiopetusikäisillä lapsilla on hyvät valmiudet

lukemisen harjoitteluun ja osa tämän ikäisistä lapsista osaa jo itse lukea (Heikkilä-Halttunen 2016, 173). Tämän takia lukemaan innostaminen aihepiirinä soveltuu hyvin esiopetuksen toimintaympäristöön.

Opinnäytetyön raportissa käydään ensin läpi työn tausta ja sen tavoitteet. Lisäksi alussa esitellään opinnäytetyön työelämäkumppani sekä työn taustalla oleva Lukemaan!-hanke. Työn tietoperustassa paneudutaan aiheeseen liittyviin keskeisiin käsitteisiin ja määritelmiin. Aiheeseen liittyviä aiempia tutkimuksia tarkastellaan myös tietoperustassa. Tämän jälkeen itse opinnäytetyöprosessi, sen suunnittelu, toteutus ja arviointi käydään läpi. Työn tuotoksena syntynyt materiaalipaketti esitellään työn arvioinnin jälkeen. Lopuksi pohdintaan työn luotettavuutta ja eettisyyttä sekä opinnäytetyöprosessia kokonaisuudessaan ja tuodaan esiin siitä heränneitä kehittämisehdotuksia.

2 Opinnäytetyön tausta ja tavoitteet

Tässä opinnäytetyössä paneudutaan lukutaitoon, lukemiseen sekä siihen innostamiseen esiopetuksessa. Lisäksi työssä keskitytään myös lapsen vanhempien tukemiseen lapsen lukuharrastuksen mahdollistajana. Tavoitteena on toteuttaa lukemaan innostavaa toimintaa esiopetuksen toimintaympäristöön sekä tukea lapsen lukuharrastusta kotona. Koska lapselle lukeva ympäristö antaa hyvät mahdollisuudet lukuharrastuksena pariin (Aerila & Kauppinen 2021, 173), työssä on haluttu ottaa huomioon myös lapsen kotiympäristö.

Työn tavoitteena on:

- saada lapset innostumaan lukemiseen liittyvästä toiminnasta
- saada aikaan innostunut ilmapiiri
- saada lapset tekemään lukupassin tehtäviä kotona sekä palauttaa passeja takaisin päiväkodille
- herätellä vanhempia lukemiseen liittyvään toimintaan mukaan
- muodostaa pedagogisesti eheä materiaalipaketti

Tämä opinnäytetyö on toiminnallinen työ, jossa tarkoituksena on jonkinlainen käytännön toiminnan ohjeistaminen, järjestäminen tai järjeistämisen. Tuloksena voi syntyä esimerkiksi perehdytysopas tai ympäristöohjelma. Tärkeää toiminnallisessa opinnäytetyössä on, että siinä yhdistyy käytännön toteutus ja sen raportointi. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.) Opinnäytetyön tuotoksena syntyi materiaalipaketti, joka sisältää kolme erilaista toimintakertaa sekä lukupassimateriaalin. Toimintakerrat ovat tarkoitettu toteutettavaksi päiväkodilla ja niiden tavoitteena on toiminnallisuuden avulla innostaa lapsia lukemisen pariin. Lukupassimateriaalin tavoitteena on tukea lapsen lukuharrastusta, mutta myös tukea lapsen vanhempien

osallisuutta sekä tukea heidän mahdollisuuttaan lapsen lukuinnon tukijana. Materiaalipaketti on opinnäytetyön liitteenä (Liite 1).

Opinnäytetyön työelämäkumppanina toimii Järvenpään kaupungin Cooperin päiväkoti. Päiväkoti on vuorohoitoyksikkö, joka on tarjoaa hoitoa ympärivuorokautisesti. Päiväkodissa on kahdeksan ryhmää, joista kaksi toimii tavallisena päiväryhmänä. (Järvenpää 2022a.)

Toiminta suunnitellaan sekä toteutetaan päiväkodin Esikot-nimiseen esiopetusryhmään, johon kuuluu 21 esiopetusikäistä lasta. Ryhmän henkilöstöön kuuluu kolme kasvattajaa sekä yksi ryhmäavustaja. Esikot-esiopetusryhmässä on myönteinen oppimisympäristö, johon ottavat osaa niin ryhmän lapset kuin aikuisetkin. Ryhmän ilmapiiri on oppimaan innostava ja välittävä, joka mahdollistaa sen, että jokaiselle lapsille on mielekästä osallistua toimintaan. Ryhmän henkilöstö tukee lasten toimintaa itse osallistumalla, ohjaten sekä esimerkin avulla. (Esi-koiden toimintasuunnitelma 2021-2022.)

2.1 Lukemaan!-hanke

Järvenpään kaupungissa on käynnissä Lukemaan!-hanke, joka on Opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama hanke. Taustalla on Opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustus, joka on suunnattu varhaiskasvatukseen sekä esi- alkuopetukseen lukemisen kulttuuria sekä lukutaitoa tukeviin toimenpiteisiin vuosille 2020-2022. (Järvenpää 2022c; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022.) Lukemaan!-hankkeen tavoitteena on saada lukeminen osaksi jokaista varhaiskasvatuspäivää. Hankkeen keskiössä on varhaiskasvatusympäristö, mutta myös lapsen koti. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on hyvät mahdollisuudet lisätä vanhempien tietoisuutta lukemisen tärkeydestä sekä innostaa perheitä lukemisen pariin, jolloin on tärkeää että lukemiseen liittyvää toimintaa kehitetään varhaiskasvatusympäristössä. (Järvenpää 2022c.)

Hankkeen keskiössä on myös oppimisympäristöjen muokkaaminen lukemisen tukemisessa. Päiväkodeissa lapset pääsevät suunnittelemaan ”unelmien lukupaikkaa”, jossa kaikki pystyvät keskittymään lukemiseen ja jossa lapset kokevat lukemisen olevan mielekästä sekä innostavaa. Tarkoituksena on myös nostaa lastenkirjallisuutta esille, niin että se on houkuttelevaa. Lapsia otetaan myös mukaan pohtimaan, millä tavoin kirjat olisivat houkuttelevia ja kuinka ne olisivat kaikkien saavutettavissa. (Järvenpää 2022c.)

Cooperin päiväkodissa Lukemaan!-hanke on näkynyt unelmien lukupaikan suunnitteluna, joka toteutettiin syksyn 2021 aikana. Päiväkodin lapsille järjestettiin lukupaikan nimestä äänestys ja paikan nimeksi valittiin äänestyksen perusteella Sateenkaarihuone. Järvenpään kaupungin kirjastossa järjestettiin valokuvanäyttely unelmien lukupaikoista, jossa esiteltiin Järvenpään eri päiväkotien lukupaikkoja (Järvenpää 2022c).

Lisäksi Cooperin päiväkotiryhmillä on ollut käytössä Lukulumo-sovellus, joka on äänikirjan sekä e-kirjan yhdistelmä. Sen avulla voidaan lukea, kuunnella sekä katsella kirjoja (ILT Education 2022). Järvenpään Kyrölän koulussa on otettu Lukemaan!-hankkeen myötä käyttöön iltasatuhyllyt, joista vanhemmat voivat lasten kanssa hakutilanteissa ottaa mukaansa iltasatukirjan, jonka he palauttavat seuraavana päivänä. Alkuopetuksessa on otettu käyttöön lukuvälkät, joissa lapsille tarjotaan ulkoiluvälitunnin sijaan mahdollisuus jäädä sisään lukemaan kirjoja. (Järvenpää 2022b.)

3 Esiopetus Suomessa

Esiopetuksesta on säädetty perusopetuslaissa (628/1998) ja se on osa varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatus, esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen jatkumon. Esiopetus on maksutonta opetusta, jonka lapsi käy oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna. Toiminta esiopetuksessa perustuu esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin, joka on Opetushallituksen laatima määräys. Siinä määritellään opetuksen tavoitteet ja toteuttamisen periaatteet. Järjestämistä vastuu esiopetuksesta on pääosin kunnilla, mutta sitä voi järjestää myös muut valtion oppilaitokset ja muut yksityiset perusopetuksen järjestäjät erillisellä luvalla. (Opetushallitus 2022.)

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lapsen kehitystä, kasvua sekä oppimista. Tavoitteena on myös edistää lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa positiivisten oppimiskokemusten sekä leikin avulla. Vaikka esiopetus on perusopetuslain alaista opetusta, siinä on tärkeänä osana leikki sekä varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Esiopetuksen järjestämisessä otetaan huomioon lasten mielenkiinnon kohteet sekä lasten vanhempia kuullaan toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Lapsen osaamistasolle ei aseteta erillisiä tavoitteita, vaan tavoitteet ovat aina yksilöllisiä ja kasvattajien, lapsen sekä vanhempien kanssa yhdessä sovittuja. Yksilölliset tarpeet otetaan huomioon esiopetuksen toiminnan suunnittelussa sekä toteutuksessa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 15.)

3.1 Esiopetuksen toimintakulttuuri

Esiopetuksen toiminta perustuu varhaiskasvatuksen arvoperustaan ja lapsen oppimiskäsitykseen. Arvoperustan pohjalla on ajatus siitä, että jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas sellaisenaan kuin lapsi on. Lapsella on myös oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi sekä arvostetuksi juuri sellaisenaan kuin on. Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten tasa-arvoisuutta sekä suhtautuu avoimesti erilaisiin perheisiin sekä heidän omiin näkemyksiinsä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 15.)

Oppimiskäsitys niin varhaiskasvatuksessa kuin esiopetuksessakin nojaa vahvasti lapsen omaan toimijuuteen ja osallisuuteen. *Osallisuudella* varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

tarkoitetaan lasten kuin aikuistenkin mahdollisuutta vaikuttaa omaan sekä yhteiseen toimintaan ja yhdessäoloon. Samalla yksilö tulee kuulluksi ja kuuntelee muita. (Turja & Vuorisalo 2017, 46.) Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden lasten sekä kasvattajien kanssa. Lapsi oppii leikkimällä, liikkumalla, tutkimalla, tekemällä tehtäviä ja itseään ilmaisten. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 16.) Toimintakulttuuriin esiopetuksessa vaikuttaa myös varhaiskasvatuksen henkilöstön ammattitaito, työyhteisön johtamiskäytännöt sekä rakenteet ja käytettävissä olevat tilat, välineet sekä materiaalit. Hyvä toimintakulttuuri edistää lapsen hyvinvointia sekä oppimista. Lisäksi toimintakulttuuria ohjaavat valtakunnallisessa sekä paikallisissa opetussuunnitelmassa esitellyt tavoitteet sekä esiopetusta koskevat säädökset. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 22.)

Yhteistyö vanhempien kanssa on myös tärkeä osa toimivaa esiopetusta. Esiopetuksen työntekijöiltä yhteistyön luominen vaatii aktiivisuutta sekä aloitteellisuutta. Yhteistyön toimivuuden kannalta on keskeistä on saada rakennuttua luottamuksellinen ja tasa-arvoinen vuorovaikutussuhde vanhempien ja ryhmän henkilöstön välille. Yhteistyön keskiössä on lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen. Lapsen vanhemman aiemmat kokemukset lapsen kasvusta, mielenkiinnonkohteista sekä oppimisesta otetaan huomioon esiopetuksen toiminnassa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 25.)

3.2 Esiopetuksen toimintatavat

Jokaiselle lapselle turvataan esiopetuksessa ympäristö, jossa lapsi voi kehittyä, oppia ja toimia omana yksilönään sekä esiopetusyhteisön jäsenenä. Esiopetuksessa lapsia kannustetaan kokeilemaan uusia asioita, yrittämään ja erehtymään. Toiminta toteutetaan niin, että leikille, lasten aloitteille ja kokeiluille on tilaa. Näin lapsi saa kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta, joka valmistaa heitä kantamaan vastuuta yhdessä. Lapsia tuetaan itseilmaisussa, uusien asioiden kokeilemisessa ja harjoittelemisessa. Leikillä on esiopetuksessa suuri rooli ja sitä käytetään hyväksi monessa eri muodossa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 23.)

Esiopetuksen toimintakulttuuria ja toimintatapoja kehittäessä on tärkeää ottaa huomioon lasten sekä vanhempien mielipiteet. Kehitystyössä tärkeää on pedagoginen osaaminen, henkilöstön ja lasten osallisuuden ja yhteisten toimintatapojen turvaaminen sekä sitoutuminen yhteisiin toimintatapoihin. Konkreettisia toimia kehitystyössä ovat muun muassa uudet ratkaisut oppimisympäristöissä, monipuolisten toimintatapojen kokeilu sekä ammatillisen osaamisen kehittäminen. Kehitystyö on osa esiopetuksen arkea. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 22.) Tässä opinnäytetyössä kehittäminen painottuu esiopetusympäristössä lukemisen innostamiseen toiminnan avulla ja lapsille sekä huoltajille suunnattuihin toiminnallisiin kotona tehtäviin tekemisiin, joiden avulla tuetaan lukemisharrastusta.

3.3 Toiminnalliset menetelmät esiopetuksessa

Toiminnallisuus esiopetuksessa nojaa vahvasti oppimiskäsitykseen sekä siihen, että lapsi nähdään aktiivisena toimijana, jonka toimilla on merkitystä. Osallisuus nojaa vahvasti lapsen aktiiviseen toimijuuteen. (Turja & Vuorisalo 2017, 39.) Lapsi oppii toiminnallisuuden avulla itse ajattelemaan, jolloin hänen ongelmanratkaisukykynsä kehittyy. Oppiminen tapahtuu silloin oivaltamalla, kokemuksen kautta. (Heinonen 2022.)

Toiminnalliset menetelmät sopivat monelle erilaiselle oppijalle: niille, jotka oppivat teke-mällä, mutta myös niille, joiden on vaikea pysyä paikallaan tai sellaisille lapsille, jotka vaati-vat itseltään paljon. (Heinonen 2022.) Toiminnallisia toimintatapoja ovat muun muassa leikki, draama ja ryhmätyöt. Niissä pyritään edistämään lapsen toimijuutta ja aktiivisuutta. Toimin-nallisuuteen liitetään myös liike ja eri aistit. Lapsi voi kirjoittaa, liikkua ja piirtää oppiessaan. (Savolainen 2018, 2.)

3.4 Kielten rikas maailma esiopetuksessa

Opetus esiopetuksessa perustuu erilaisiin oppimiskokonaisuuksiin, joista lukutaidon ja luke-misinnon kannalta keskeinen kokonaisuus on kielten rikas maailma. Kokonaisuuden tarkoituk-sena on tukea lasten tutustumista puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen. Keskeistä lukemistaidon ja lukemisinnon kannalta on vahvistaa lapsen mielenkiintoa kirjoitettua kieltä ja lukemista kohtaan. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 32.)

Esiopetuksessa lapsille luetaan ääneen erilaisia tekstejä ja niistä myös keskustellaan yhdessä. Näin voidaan auttaa lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä. Lapsen kehittyvää lukutaitoa tuetaan erilaisten toiminnallisten tehtävien sekä leikkien avulla. Lisäksi oppimisympäristöjen muokkaaminen tukemaan kirjoitettuun kieleen tutustumista auttaa lasta havainnoimaan sekä tutkimaan kirjoitettua kieltä. Toiminnallisten tehtävien ja leikin avulla lapsia innostetaan tu-tustumaan kirjaimiin, äänneisiin sekä tavuihin. Lisäksi heille annetaan mahdollisuus tuottaa leikkikirjoittamista sekä omia tarinoitaan esimerkiksi saduttamalla. (Esiopetuksen opetussuun-nitelman perusteet 2014, 32-33.)

Esikot-ryhmässä kielten rikas maailma-oppimiskokonaisuus näkyy eri tavoin. Siirtymätilan-teissa tehdään erilaisia toiminnallisia kielelliseen kehitykseen liittyviä tehtäviä, kuten riimit-telyä ja tavutuksia, joihin otetaan myös tavujen määrän mukaiset taputukset mukaan. Näin tuetaan kielellisen tietoisuuden oppimista.

Toiminnalliset keinot ovat vahvasti läsnä uusien taitojen opettelussa ja ryhmässä opetellaan kirjaimia ja tavuja toiminnallisuuden avulla. Aakkoset on käyty systemaattisesti vuoden ai-kana läpi. Kirjaimia rakennetaan erilaisista palikoista, kuten multilink- ja dublo-palikoista. Kirjaimia myös kirjoitetaan sormella erilaisiin materiaaleihin, kuten mannanuurimoihin.

Tavutuksen avuksi on otettu mukaan liike, jolloin tavuttaessaan lapset taputtavat tavuja vastaavan määrän. Lisäksi ryhmästä löytyy tavuruudukko, jossa lapsi hyppii ruudukon läpi samalla sanoen jokaisessa ruudussa olevan tavun äänten.

Lisäksi lapsen kielellistä kehitystä tuetaan lukemalla kirjoja satuhetkillä. Tarinoista sekä saduista keskustellaan yhdessä sekä tuetaan lasten omaa kerrontaa yhteisillä keskusteluhetkillä. Lapsia tuetaan lukemaan itse taitotaso huomioon ottaen sekä myös harjoittamaan äänteiden ja kirjainten opettelua omatoimisesti.

4 Lapsen kielellinen kehitys

Lapsen kielellinen kehitys alkaa varhaislapsuudessa vuorovaikutuksessa aikuisen kanssa. Pieni vauva pystyy kuulemaan aikuisten puhetta ja sen vivahteita. Vauva viestii kehollaan, ilmeilään sekä itkullaan ja aikuinen vastaa viesteihin. Samalla lapsi oppii vuorottelua ja toisen huomioimista. (Aivoliitto 2022). Muutaman viikon ikäiselle vauvalle voi lorutella riimejä tai laulaa lauluja. Kahden kuukauden iässä vauva osaa ottaa kontaktia ympäristöönsä ja vastaavuoroinen vuorovaikutus voi alkaa. Puolesta vuodesta noin neljään ikävuoteen asti lapsen aivojen kielikeskus on aktiivisimmillaan se on lapsen kielenkehityksen kannalta erityisen tärkeää aikaa. Eniten uusia sanoja yksilö oppii kahden ensimmäisen ikävuoden aikana. (Heikkilä-Halttunen 2016, 12-16.) Alle yksivuotias jokeltelee, ymmärtää aikuisen puheesta toistuvia sanoja ja voi myös tuottaa ensimmäisiä sanojansa (Aivoliitto 2022).

Yksivuotias osaa jo muutamia sanoja. Tämän ikäinen lapsi ymmärtää puhetta paremmin kuin osaa sitä itse tuottaa. Kun lapsi alkaa lähestymään toista ikävuotta, hänen sanavarastonsa alkaa laajentumaan ja hän voi tuottaa jopa 200 sanaa. Lapsi osaa yhdistellä sanoja kahden sanan lausahduksiksi. Kolmen ikävuoden tienoilla lapsi puhuu jo niin, että ulkopuolinen saa puheesta selvää. Lapsen sanavarasto kasvaa noin kymmenellä sanalla päivässä ja hän tuottaa kahden-kolmen sanan pituisia lauseita sekä osaa myös tavuttaa sanoja. Lähellä viittä ikävuotta lapsi osaa tuottaa kertovaa puhetta sekä hänen vuorovaikutus- ja keskustelutaitonsa ovat kehittyneet. 6-7-vuotiaan lapsen puhe on yleiskielen mukaista ja hän oivaltaa, että sanat muodostuvat äänneistä. Hän oppii myös lisäämään, poistamaan, yhdistämään sekä laskemaan äänneitä. (Aivoliitto 2022.)

4.1 Lukutaidon kehitys

Lapsen lukutaito on keskeistä yksilön osallisuudelle sekä aktiiviselle toimijuudelle. Sen avulla yksilö voi osallistua täysimääräisenä yhteiskunnan toimintaan. (Lukukeskus 2022.) Lukutaito voidaan määritellä olevan kirjoitettujen tekstien ymmärtämistä ja käyttöä. Lukutaidon päälle rakentuu yksilön elinikäinen oppiminen ja lukemisesta nauttiminen. Sen avulla lapsi voi oppia

asioita, mutta myös kokea seikkailuja sekä erilaisia tunteita. (Leino, Nissinen, Puhakka & Raupuro 2017, 5, 7.)

Lukutaidon oppimisen kannalta on myös tärkeää, että lapsella jonkinlainen käsitys, *lukemistietoisuus*, siitä mitä lukeminen on. Tärkeää on, että lapsi ymmärtää lukemisen vaikeuden tai helppouden sekä sen tarkoituksen ja tilannesidonnaisuuden. Lukutietoisuuden mukana tulee yleensä kiinnostus ympärillä oleviin teksteihin ja niiden lukemiseen. (Heikkilä-Halttunen 2016, 165-166.)

Yleensä 3-4-vuotias lapsi osaa luetella ääneen luetusta tekstistä riimejä ja rytmejä. Lapsi huomaa, että puhutun kielen voi jakaa sanoihin, tavuihin ja äänneisiin. Lukutaidon ensimmäisessä varsinaisessa vaiheessa lapsi oppii lukemaan ja kirjoittamaan oman nimensä sekä kuvallukee erilaisia merkkejä. 4-5-vuotias lapsi on kiinnostunut kirjaimista ja oman nimen kirjoittaminen on tärkeää. Lisäksi lapsi myös leikkikirjoittaa, joka jäljittelee aikuisen kirjoitusta. (Heikkilä-Halttunen 2016, 167-168.)

Alussa lukutaito kehittyy kun lapsi leikkii lukevansa. Tässä vaiheessa lapsi lukee oman muistinsa perusteella hänelle aiemmin luettuja kirjoja tai keksii kirjan juonen kokonaan itse. Lukutaidolle oleellista on myös taito ymmärtää kirjoitetun ja puhutun kielen yhteys, eli *kielellinen tietoisuus*. Kielellinen tietoisuus syntyy lähes luonnostaan, jos lapselle luetaan paljon ja lapsi myös seuraa lukemista. Kielellisen tietoisuuden kehitys on hyvin vilkasta 5-6-vuotiaana. (Heikkilä-Halttunen 2016, 167-168.) Kielellisessä tietoisuudessa keskeistä on taito erottaa, yhdistellä sekä käsitellä kielen pieniä yksiköitä, eli tavuja (Lerikkanen 2008, 30).

Kielellinen tietoisuus voidaan jakaa viiteen osa-alueeseen: fonologiseen, morfologiseen, semanttiseen, syntaktiseen sekä pragmaattiseen tietoisuuteen. Fonologisessa tietoisuudessa lapsi osaa keksiä itse riimipareja ja tunnistaa sanojen alkuäänteitä. Hän osaa myös koota sanoja äänneitä yhdistelemällä. Tavutuksella ja riimiparien pohdinnalla voidaan tukea fonologisen tietoisuuden kehittymistä. Morfologisessa tietoisuudessa lapsi ymmärtää, että miten sanat rakentuvat ja taipuvat. Esimerkiksi juna on lyhyt sana ja pakettiauto on pitkä sana, vaikka niiden konkreettinen pituus on päin vastainen. (Lerikkanen 2008, 30.)

Semanttisella tietoisuudella tarkoitetaan sitä, että lapsi ymmärtää sanojen merkityksen ja hän pystyy luokittelemaan sanoja. Esiopetuksessa käytettävät eroavaisuus-arvoitukset, kuten mikä ei kuulu joukkoon: hevonen, lehmä, lamma, pallo, tukee tämän taidon kehittymistä. Syntaktisessa tietoisuudessa lapsi ymmärtää, miten sanat liittyvät toisiinsa lauseiksi ja muodostavat tekstin. Pragmaattisella tietoisuudella tarkoitetaan tietoisuutta kielen käyttötehtävistä eli lapsi osaa käyttää ja ymmärtää kieltä. (Lerikkanen 2008, 31-32.)

Lukemaan oppivan lapsen pitää ymmärtää kolme asiaa: kirjaimen nimi, sitä vastaava äänne ja kirjainmerkki. Kun kirjaimet ja niitä vastaavat äänneet on opittu, lapsi voi selvittää sanan

liukumalla kirjaimesta toiseen. (Heikkilä-Halttunen 2016, 167, 172.) Lukemaan oppimisessa tärkeää on myös tietoisuus äänneistä. Silloin lapsi on tietoinen sanan pituudesta, sen tavuista ja äänneistä. Samalla hän osaa myös korvata tai ottaa pois osan sanan äänneistä. (Heikkilä-Halttunen 2016, 172.)

Vaikka lapsi osaa teknisesti lukea, tarvitsee hän myös laajan sanavaraston, jotta hän ymmärtää lukemaansa. Sen lapsi saa vanhemmilta sekä ympäröivästä yhteisöstä arkisissa tilanteissa. Ensin lapsi oppii *sananmukaisen lukemisen*, jonka jälkeen hän pystyy ymmärtämään lukemaansa sanatasolla. *Tulkitsevassa lukemisessa* lapsi osaa täydentää aukkoista tekstiä sekä tehdä lukemastaan johtopäätöksiä syy-seuraussuhteiden perusteella. Kun lapsi osaa arvioida luetun tekstin laatua, merkitystä sekä totuudenmukaisuutta, voidaan puhua *kriittisestä lukemisesta*. Kun luetun ymmärtäminen laajenee, puhutaan *luovasta lukemisesta*, jossa lapsi hyödyntää lukemistaan suhteessa omaan ajatteluun ja luovuuteen. (Heikkilä-Halttunen 2016, 173.)

Ääneen lukemisen kuunteleminen on tärkeää lapsen kehittyvän lukutaidon kannalta. Siksi onkin tärkeää, että esiopetuksessa kasvattajat sekä lapsen vanhemmat lukevat lapselle ääneen. (Mursula & Tiainen 2020, 76.) Sen avulla lapsen sanavarasto sekä kielellinen tietoisuus kehittyvät, mikä aktivoi lapsen lukuharrastusta. On myös tärkeää, että aikuiset jatkavat ääneen lukemista, vaikka lapsi oppii itse lukemaan. Näin lapsi pystyy nauttimaan kaikilla aisteillaan tarinasta ja kiinnostus kirjallisuutta sekä lukemista kohtaan säilyy. Lisäksi näin lapselle pystytään tarjoamaan kertomuksia, joihin hän ei omilla taidoillaan vielä pääse. (Heikkilä-Halttunen 2016, 175.)

4.2 Lukemaan innostaminen

Yleensä lapselle ensimmäinen lukeva ympäristö on perhe ja koti. Kuitenkaan kaikki eivät lue, joten näissä tilanteissa varhaiskasvatusympäristö tarjoaa lapselle lukevan ympäristön. Lapsen lukemiseen ja lukijuuteen vaikuttavat kodin, varhaiskasvatuksen sekä esiopetuksen lukemisen tavat. Varhaiskasvatuksen sekä vanhempien tehtävänä on tarjota lapselle erilaisia lukukokemuksia, jotka mahdollistavat kiinnostuksen kirjallisuutta kohtaan. (Aerila & Kauppinen 2021, 22-24.)

Varhaiskasvatuksen työntekijät voivat tehdä paljon lukemaan innostamisessa niin lapsen kuin perheen kohdalla (Aerila & Kauppinen 2021, 173). Kasvattajat voivat heittäytyä mukaan tarinoin hin miettimällä oman roolinsa uudestaan. Satuhetkelle voi esimerkiksi pukeutua kirjan päähahmoksi. Hahmoteemaa voi myös jatkaa niin, että lapset saavat itse myös pukeutua päiväkotiin oman lempikirjansa päähahmoksi. Lukuhetkiin voi lisätä esimerkiksi hahmoilta tulleita kirjoja tai muuta tarinaan liittyvää rekvisiittaa. (Aerila & Kauppinen 2021, 261.)

Myös perhe on isossa osassa lukuharrastuksen kehityksessä. Lapset, joiden perheissä lukeminen on jokapäiväistä ja esimerkiksi kirjastossa vierailaan säännöllisesti, saavat mallin lukemisen harrastamiseen. (Lerkkanen 2008, 120.) Lisäksi varhaiskasvatuksen työntekijät voivat tukea vanhempia lapsen lukuharrastuksen mahdollistajana. Esimerkiksi erilaisten päiväkodilla sijaitsevien iltasatuhyllysten avulla voidaan mahdollistaa perheen yhteisiä lukuhetkiä sekä tehdä lukemista näkyväksi perheille. (Aerila & Kauppinen 2019, 111.)

Lisäksi varhaiskasvatuksen henkilöstä pystyy jokapäiväisissä kohtaamisissa tuomaan esille luettavaa materiaalia. Tämä voi kuitenkin lisätä eriarvoisuutta, sillä yleensä tällaisiin toimiin tarttuvat ne, joilla lukeminen on jo tuttua. Olisi tärkeää saada aikaan sisäistä motivaatiota lukemiseen liittyen, mutta jossain tapauksissa lukemisen innostamiseen voidaan käyttää lempeää pakottamista, kuten esimerkiksi iltasatukirjahyllyn toiminnan muodossa, jossa lapsi pystyy itse valitsemaan sadun, jolloin lapsi saa kotona huomiota aikuiselta. Tällöin toiminta voi myös tapahtua uudelleen kotona. (Aerila & Kauppinen 2021, 209.)

Yksi keino, millä voidaan saada lukuinnostus pysymään yllä on se, että lukea voi moneen eri tarkoitukseen. Sen avulla voi rentoutua, olla yhdessä lähimmäisen kanssa, oppia uusia asioita, pitää hauskaa ja kuluttaa aikaa. Lukuilon kannalta on tärkeää, että lapsi tunnistaa tarinoiden tapahtumat, hahmot sekä ilmiöt. Siksi on erityisen tärkeää, että lapsi pystyy samaistumaan luettuihin tarinoihin. (Aerila & Kauppinen 2021, 35, 39.) On myös tärkeää, että lapselle tarjotaan hänen omalle tasolleen sopivaa lukemista. Oman tasoiset tekstit ja tarinat tukevat lukemisen iloa. (Mursula & Tiainen 2020, 78.) On myös tärkeää tukea lapsen lukemiseen liittyvää itseluottamusta ja taitoja, sillä ne edistävät lukemista ja itse lukuharrastusta (Heikkilä-Halttunen 2016, 171).

Myös erilaisilla lukupasseilla ja -diplomeilla voidaan lisätä lukuharrastusta ja kiinnostusta kirjallisuuteen (Heikkilä-Halttunen 2016, 195). On kuitenkin hyvä huomioida, että niihin voi liittyä kilpailua ja lukeminen voi muuttua ikäväksi velvollisuudeksi. Tärkeää on huomioida, että ryhmässä on vallalla hyvä lukemisilmapiiri ja lukemisessa kilpaillaan vain itseään vastaan. (Aerila & Kauppinen 2019, 50.)

Toiminnallisuuden on todettu lisäävän lukuintoa (Aerila & Kauppinen 2021, 51; Heikkilä-Halttunen 2016, 193). Esimerkiksi vilkkaille lapsille pahinta lukemisessa on se, että heidän pitää olla yksin tai paikallaan. Itse lukemistapahtumaa kannattaa toiminnallistaa, esimerkiksi muuttaa lukupaikkaa tai sallia lukukaveri mukaan. (Aerila & Kauppinen 2021, 51.) Kirjaa ja lukemista voi myös työstää erilaisten taiteellisten keinojen avulla, kuten pitää luetusta kirjasta pöytäteatteri tai piirtää luetusta kirjasta sarjakuva (Heikkilä-Halttunen 2016, 193).

4.3 Aiemmat tutkimukset lukemisesta ja siihen innostamisesta

Aiempiä opinnäytetöitä ja Pro gradu-tutkielmia lukemisesta sekä lukuinnosta on tehty useampia. Puuperä, Sankila & Seppälä (2021) toteuttivat opinnäytetyön, jossa he kehittivät lukemista edistävän kokonaisuuden varhaiskasvatukseen. Kokonaisuudessa tavoitteena oli herättää lukuintoa eläinhahmojen avulla sekä samalla tuottaa materiaalia varhaiskasvatuksen käyttöön. Tarkastelussa on ollut myös kirjaston rooli lukemiseen innostamisessa (Salmia 2014), jossa havainnointiin kirjaston elämystunteja lasten lukemisen tukemisessa. Lisäksi Toivonen (2018) on tarkastellut opinnäytetyössään vanhempien kokemuksia ja ajatuksia lapselle lukemisesta. Opinnäytetyön perusteella vanhemmat kokevat lukemisen tärkeäksi lapsen kehitykselle sekä vanhemman ja lapsen väliselle vuorovaikutukselle.

Lukemiseen liittyvissä Pro gradu-tutkielmissä tarkastelun kohteena on ollut muun muassa *Kodin lukuympäristön yhteys esiopetusikäisten lukemisen valmiuksiin* (Koponen & Voimio 2017). Tutkielmassa kävi ilmi, että lapsen itsenäinen lukeminen on vahvimmin yhteydessä lapsen lukuvalmiuksiin esiopetuksessa. Lisäksi tutkielman tulokset tukivat sitä, että esiopetusikäisiä lapsia on tärkeää kannustaa kirjojen pariin ja sitä kautta pitää yllä kiinnostusta kirjoitettuun kieleen. Hyöky & Kyllönen (2013) ovat tutkielmassaan perehtyneet lukupassimateriaalin kehittämiseen esiopetuksessa. Kehityksen tuotoksena syntyi Lukuhöperö-lukupassi, jonka avulla voidaan myös aktivoida vanhempia mukaan lasten lukuharrastukseen.

Kansainvälisen lukutaitotutkimuksen mukaan Suomi on edelleen yksi lukutaidon kärkimaista, eikä lukutaidossa ole alueellisia eroja (Leino ym. 2017, 14, 22). Kuitenkin tutkimuksesta kävi ilmi, että omaan lukutaitoon uskovilla sekä lukemisesta pitävillä lapsilla on paremmat lukutaitopisteet. Lisäksi lapsen perheen sosioekonominen tausta sekä vanhempien oma lukuharrastus vaikuttavat lapsen lukutaitoon sekä lukemisen malliin. Lasten lukutaitopistemääränsä nousivat systemaattisesti sen myötä, mitä enemmän aikaa heidän vanhempansa käyttivät lukemiseen. (Leino ym. 2017, 33-37.)

4.4 Ammatillinen keskustelu lasten lukemisesta

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (KARVI) mukaan kirjallisuuden ja ääneen lukemisen tulisi jokapäiväistä lapsille varhaiskasvatuksessa, josta ollaan myös annetta kehittämissuositus vuonna 2019 (Varhaiskasvatuksen laatu arjessa 2019, 164). Kuitenkin vain puolet arviointikeskuksen tekemään kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että lapsille luetaan tai lasten kanssa riimitellään päivittäin (Varhaiskasvatuksen laatu arjessa 2019, 95). Lukemisen lisäämisen ja siihen innostamisen eteen pitää tehdä vielä töitä varhaiskasvatuksen arjessa.

Lukemisen roolia varhaiskasvatuksessa on tarkasteltu Kohtala & Leinon (2018) toimesta. Opinnäytetyössä haastateltiin varhaiskasvatuksen opettajia lukemiseen liittyvistä toimintatavoista. Haastattelujen perusteella lukeminen koetaan tärkeäksi varhaiskasvatuksessa ja sillä koettiin

olevan vaikutusta lapsen hyvinvointiin. Lisäksi kyselyn perusteella lukeminen toteutuu varhaiskasvatuksessa opetus- ja lepoilanteissa, mutta myös siirtymätilanteissa. Lisäksi lukemista voi tapahtua myös spontaanista esimerkiksi retkillä, kun luetaan opasteita tai muita tekstejä.

Lukeminen ja siihen innostaminen on ollut pitkään pinnalla varhaiskasvatuksen ja opetuksen keskusteluissa, mutta myös valtakunnallisessa keskustelussa. Siihen halutaan panostaa ja aiheesta löytyykin paljon erilaisia hankkeita sekä projekteja, joiden tavoitteena on edesauttaa lukemista sekä lisätä lukumotivaatiota. Näistä esimerkkinä on Lukemaan!-hanke (Järvenpää 2022b) ja kansalliset Lukuviikko-kampanjat, joissa tavoitteena on lisätä tietoutta lukemisesta ja lukutaidosta (Lukuviikko 2022). Lukukeskus on myös saanut valtakunnallista tukea Luku-lahja lapselle hankkeeseen, jossa jokaiselle 2019-2021 syntyneille lapsille annetaan kirjakassi, jonka tavoitteena on lisätä varhaislukemista perheissä. Hanke jatkuu myös vuonna 2022. (Lue lapselle. 2022.)

5 Opinnäytetyöprosessi

Tämä opinnäytetyö on projektimuotoinen työ. Projektia kuvaa se, että se on tavoitteellinen, määritellyn ajan kestävä prosessi. Erityisen tärkeää projektimaisessa opinnäytetyössä on se, että työ pitää suunnitella, organisoida, toteuttaa sekä arvioida tarkasti. On myös huomioitavaa, että työelämälähtöisessä projektissa jo suunnitteluvaiheessa mukana ovat työelämän edustaja, opinnäytetyön tekijä sekä työn ohjaaja. Myös raportointi on osa projektimallista opinnäytetyötä. Siinä käydään läpi työskentelyn vaiheet, tiedonhankinta sekä arviointi. (Vilka & Airaksinen 2003, 48-49.) Tässä kappaleessa käydään läpi projektin työvaiheet sekä projektin arviointi. Suunnittelu, toteutus- sekä arviointivaiheen pohjalta rakentui materiaali-paketti lukemiseen innostamiseen.

Idea opinnäytetyöhöni sai alkunsa siitä, kun sain tietää Lukemaan!-hankkeesta, jolloin oma kiinnostuneisuuteni lukemisen lisäämisestä heräsi. Olen varhaiskasvatuksessa työskennellessäni huomannut, että monesti lukeminen rajoittuu vain lepo hetkeen sekä sen, että kirjat tai lukeminen eivät innosta lapsia. Sitä kautta aloin miettimään, voisiko opinnäytetyöni keskittyä juuri lukemiseen sekä siihen innostamiseen. Samoihin aikoihin, kun pohdin opinnäytetyöni aiheita, sain tiedon, että pääsen aloittamaan työn varhaiskasvatuksen opettajana esiopetusryhmässä, jossa oli myös luontevaa toteuttaa opinnäytetyö. Keskustelin asiasta myös työelämäkumppanin kanssa ja he lähtivät yhteiseen projektiin mielellään mukaan. Koska Järvenpäässä oli työn aloituksen aikana käynnissä Lukemaan!-hanke, lukemaan innostaminen oli aiheena ajankohtainen Järvenpään varhaiskasvatuspalveluissa sekä soveltuva juuri esiopetukseen.

5.1 Suunnitteluvaihe

Opinnäytetyön suunnitteluvaihe lähti käyntiin aiheanalyysin laatimisella sekä aihepiirin rajaamisella. Jo ennen aiheanalyysin palauttamista työelämän edustajan kanssa käytiin keskustelua siitä, minkälainen projektista tulisi. Yhteistyö jatkui työelämän kanssa myös suunnitteluvaiheessa, jolloin käytiin keskustelua työn tarkemmasta rajaamisesta sekä työn sisällöstä ja tavoitteista. Tapaamisten pohjalta kehittyi ajatus toiminnallisesta työstä, jossa tarkoituksena on toteuttaa lukemaan innostavaa toimintaa esiopetusryhmälle. Yhteisen keskustelun perusteella tultiin siihen tulokseen, että toiminnallinen työ soveltuu parhaiten työelämän toiveisiin, jolloin työelämälle jää konkreettinen materiaali toteutetusta työstä.

Suunnitteluvaihe jatkui opinnäytetyön suunnitelman kirjoittamisella. Suunnitelmaa varten aihepiirin kuuluvista aiheista, eli esiopetuksesta, lukemisesta ja lukutaidosta sekä lukemiseen innostamisesta, haettiin tietoa. Suunnittelun yhteydessä tarkasteltiin myös aiheeseen liittyviä aiempia opinnäyte- ja Pro gradu-töitä sekä muita aiheeseen liittyviä tutkimuksia. Suunnitteluvaiheessa toimintakertojen sisällöt sekä lukupassin tehtävät tarkentuivat alan kirjallisuuden sekä aiempien aiheeseen liittyvien tutkimusten perusteella. Suunnitteluvaiheessa saatiin myös työelämältä konkreettisia ideoita sekä toiveita, joiden perusteella toiminnasta muodostui kolmen toimintakerran toimintapaketti, jossa esiopetusryhmän lapsille toteutettiin erilaisia lukemiseen liittyviä toimintoja.

Toimintaan haluttiin sisällyttää työelämän toiveiden mukaan myös lapsen vanhempien osallistaminen, sillä lapsen kodilla on myös suuri rooli lukemisen lisääjänä ja tukijana (Aerila & Kauppinen 2021, 173). Tämän takia toimintaan sisällytettiin lukupassi, jossa lapset tekevät erilaisia lukemiseen liittyviä tehtäviä pääasiassa kotona. Toiminnan sekä lukupassin suunnittelusta vastasi opinnäytetyön tekijä, mutta kaikki toiminnot erikseen hyväksyttiin työelämän kanssa. Lisäksi lukupassin tehtävien ideoinnista käytettiin hyväksi työelämältä saatuja ideoita ja toiveita.

Lukemaan innostavaan toimintaan päätyivät seuraavat toiminnot suunnitelmavaiheen perusteella:

Toiminta	Teoriatausta toiminnon takana
<p>Pöytäteatteri</p> <p>Pöytäteatteri, joka toteutetaan luetun tarinan pohjalta lasten kanssa yhteistyössä</p>	<p>Toiminnallisuuden avulla voidaan tukea lukuintoa. Luettua tekstiä voidaan esimerkiksi työstää niin, että valitaan kirjasta joku kohtaus, joka esitetään teatterina draaman avulla. (Heikkilä-Halttunen 2016, 193.)</p>
<p>Riimipäivä</p> <p>Kolme toimintapistettä, joissa lapsen pääsevät tutustumaan riimeihin, tavuihin ja sanoihin.</p>	<p>Riimittelyn ja tavujen kautta voidaan tukea lapsen kielellisen tietoisuuden kehittymistä, joka taas tukee lukutaitoa (Lerkanen 2008, 32) sekä sitä kautta lisää mahdollisesti myös lukuintoa (Aerila & Kauppinen 2019, 49).</p>
<p>Sadutuskerta</p> <p>Sadutus yhdessä luetun kirjan loppukohtaukseksi</p>	<p>Saduttamisen avulla lapsi saa kertoa omia tarinoitaan. On tärkeää, että lapsi saa tuottaa oma kerrontaa teksteiksi. (Mursula & Tiainen 2020, 76.) Sadutuksen avulla lapsi myös ymmärtää puhutun ja kirjoitetun kielen yhteyttä, joka tukee kielellisen tietoisuuden kehittymistä (Lerkanen 2008, 85).</p>

Taulukko 1. Toteutettuun toimintaan valikoituneet toimintakerrat ja niiden teoriatausta

Toiminnan tavoitteena on saada lapset innostumaan lukemiseen liittyvästä toiminnasta sekä saada toiminnalla aikaan innostunut ilmapiiri. Toiminnan keskitytään myös tukemaan lapsen lukutaidon kehitystä.

Lukupassiin päätyivät seuraavat toiminnot suunnitelmavaiheen perusteella:

Toiminta	Teoriatausta toiminnan takana
Yhteinen lukuhetki kotona	Yhteiset lukuhetket ovat tärkeitä niin lapsille kuin aikuisellekin. Lapset rauhoittuvat lukuhetkessä ja siihen voi myös yhdistää keskustelua tietyistä aiheista. Esiopetusikäiset tunnistavat tarinoista tuttuja sanoja, jotka edesauttavat lukutaidon kehitystä. (Aerila & Kauppinen 2021, 205-207.)
Käynti kirjastossa	Suomessa on laaja kirjastoverkko, joka tarjoaa paljon erilaista lastenkirjallisuutta. Kirjastossa käynnistä voi tehdä perheelle jokaviikkoisen tapahtuman. (Heikkilä-Halttunen 2016, 140.) Kirjastokäynnillä tuodaan myös lukemista sekä kirjallisuutta näkyväksi lapselle.
Ekapelin pelaaminen	Ekapeli on mobiililaitteilla sekä tietokoneella pelattava peli, joka harjoittaa lukutaidon perusteita. (Lukimat 2022a; Lukimat 2022b.) Lukutaidon perusteiden oppiminen mielekkäällä tavalla tukee lukemaan oppimista ja sitä kautta lukuintoa.
Lue nallelle	On tärkeää, että lukutaitoa omaksuva lapsi saa lukea ääneen joka päivä. Kun lukutaito on vielä haparoivaa, lemmikki tai pehmolelu on hyvä rohkaiseva kuuntelija. (Heikkilä-Halttunen 2016, 192.)
Iltasadun kuuntelu	Iltasadun lukeminen tuo lapselle turvaa ja rauhoittaa (Helovuori 2016, 24-25). Lapselle ääneen lukeminen kasvattaa lapsen sanavarastoa, mikä aktivoi lapsen lukuharrastusta (Heikkilä-Halttunen 2016, 175).

Toiminta	Teoriatausta toiminnan takana
Oudossa paikassa lukeminen	Joillekin lapsille lukemisessa vaikeinta on paikallaan olo. Sen takia lukemistapahtumaan kannattaa lisätä toiminnallisuutta. Kirjaa voi lukea ystävän kanssa tai itse kirjassa voi olla toiminnallisia osuuksia, kuten kurkistusluukkuja tai kosketuspintoja. Lisäksi erilainen lukupaikka voi lisätä lukuintoa. (Aerila & Kauppinen 2019, 51.)
Sanasuunnistus (päiväkodilla)	Sanasuunnistuksen avulla lapsi oppii tunnistamaan sanoja sekä yhdistämään niitä lauseiksi. Näin voidaan tukea syntaktista eli lausetasoista kielellistä tietoisuutta. (Lerkanen 2008, 32.)
Sadutus (päiväkodilla)	On huomattu, että erilaisilla toiminnallisilla menetelmillä voidaan tukea lukuharrastusta. Esimerkiksi tarinasta voi piirtää sarjakuvan tai piirroksen. (Heikkilä-Halttunen 2016, 193.)
Oman lempikirjan esittely (päiväkodilla)	Vaihtelua lelupäivälle on oman kirjan päivä, jossa lapsi pääsee esittelemään lempikirjansa muille lapsille (Heikkilä-Halttunen 2016, 119). Näin lukemista tehdään näkyväksi päiväkodilla.

Taulukko 2. Lukupassiin valikoituneet toiminnot ja niiden teoriatausta

Lukupassin tavoitteena on saada lapset tekemään passin tehtäviä kotona sekä myös niin, että he palauttavat passin takaisin päiväkodille. Tavoitteena on myös herätellä vanhempia lukemiseen liittyvään toimintaan mukaan. Lisäksi kokonaisuudessaan on tarkoituksena saada aikaan pedagogisesti eheä materiaalipaketti, jonka avulla voidaan innostaa lapsia toiminnallisuuden avulla lukemisen pariin.

Suunnitteluvaiheeseen kuului myös suunnitelmaseminaari, jossa työ esitettiin. Seminaarissa saadun palautteen perusteella opinnäytetyön suunnitelmaa vielä muokattiin. Lisäksi ennen suunnitelman palautusta ja tutkimusluvan hakemista, suunnitelma käytiin läpi ryhmän muun

henkilöstön kanssa läpi. Kaikki opinnäytetyön suunnitelmaseminaarissa esitetyt toimintaehdotukset eivät päätyneet toteutukseen asti, sillä toiveena oli saada selkeä kokonaisuus, joka on helppo toteuttaa. Toiminnot, jotka esitetään tässä raportissa, valikoituvat materiaaalipakettiin sen takia, että halusimme toteuttaa yhtenäisen ja toiminnallisuuteen painottuvan kokonaisuuden. Suunnitteluvaiheen lopuksi opinnäytetyölle haettiin tutkimuslupaa Järvenpään kaupungilta.

5.2 Toteutusvaihe

Tutkimusluvan saamisen jälkeen, suunniteltu toiminta toteutettiin esiopetusryhmälle huhtikuun alussa. Toteutusvaiheessa tarkasteltiin sitä, miten toiminta soveltuu esiopetukseen sekä sitä, miten lapset innostuvat toiminnasta. Lisäksi toteutusvaiheessa huomioitiin toiminnan yleinen toimivuus esiopetuksessa. Ennen jokaista toimintakertaa esiopetusryhmälle kerrottiin yhteisesti ennen toiminnan aloitusta, mistä oli kyse. Lapsille kerrottiin, että toiminnan tarkoituksena on innostaa lukemaan, mutta lukea ei tarvitse osata.

5.2.1 Ensimmäinen toimintakerta

Ensimmäisellä toimintakerralla toteutettiin pöytäteatteri luetun sadun pohjalta. Toiminta aloitettiin yhteisellä piirillä, jossa käytiin läpi päivän toiminta. Sen jälkeen luettiin satu, *Rollen avaruusmatka*. Avaruusaiheinen satu valikoitui sen takia, että ryhmässä oli meneillään avarusteema, jolloin satu oli mieleinen jatkumo teemaan liittyen. Tässä toiminnassa onkin tärkeää, että satu tai luettu tarina on samaistuttava, jolloin se myös innostaa lapsia. Tavoitteena tälle toimintakerralle oli saada lapset innostumaan draaman avulla tarinasta.

Sadun lukemisen jälkeen kävimme läpi sadun pääpiireittäin sekä sen, mitä kaikkia hahmoja siinä esiintyi. Sen jälkeen jaettiin sadun hahmot sekä tapahtumapaikat ja lapset saivat itse valmistaa tarvittavat hahmot sekä lavasteet teatteria varten. Hahmojen valmistamisen jälkeen tarina esitettiin. Aikuinen luki sadun ja lapset esittivät hahmojen kanssa tarinan. Esityksen lopuksi pidettiin loppupiiri, jossa lapsilta kysyttiin mielipide toiminnasta ylä- tai alapeukalomerkkien muodossa.

Ryhmän lapset lähtivät pääosin innostuneesti mukaan toimintaan, sillä askartelu ja piirtäminen oli heille hyvin mielekästä tekemistä. Hahmojen tekemisestä käytiin keskustelua, sillä monet halusivat tehdä samoja hahmoja. Kuitenkin työnjako saatiin tehtyä tasapuolisesti. Oli mielenkiintoista huomata, että lapset myös muistivat askartelun lomassa tarinasta lisää hahmoja, joita en itse ollut ohjaajana tajunnut huomioida. Osaa lapsista piti jonkin verran houkutella aloittamaan tekeminen, mutta hekin pienen alkukankeuden jälkeen lähtivät askarteluun mukaan. Kaikki lapset osallistuivat esiintymiseen innolla, sillä omien hahmojen esittely oli hyvin tärkeää heille.

Tällä toimintakerralla toteutuivat opetussuunnitelman oppimiskokonaisuuksista ilmaisun monet muodot pöytäteatterin ja askartelun muodossa sekä kielten rikas maailma lukemisen ja sen pohjalta käydyn keskustelun muodossa.

5.2.2 Toinen toimintakerta

Toinen toimintakerta koostui riimi- ja tavutehtävistä sekä sanasuunnistuksesta. Toimintakerralla oli kolme eri pistettä, joita lapset kiersivät. Ensimmäisellä pisteellä lapset muodostivat erilaisista tavuista sanoja sekä kirjoittivat ne ylös. Toisella pisteellä he etsivät riimipareja sekä niihin vastaavia sanoja. Kolmannella pisteellä lapset etsivät ryhmään piilotettuja sanoja, joista muodostettiin lopuksi lause. Tällä toimintakerralla tavoitteena oli tutustuttaa lapsia kielellisen tietoisuuden harjoitteluun tavujen ja riimien tunnistamisen kautta. Nämä taidot tukevat lapsen lukutaidon kehitystä (Lerikkanen 2008, 31-33). Tällä kertaa opetussuunnitelman oppimiskokonaisuuksista toteutui kielten rikas maailma.

Toimintakerta aloitettiin yhteisellä hetkellä, jossa kerrottiin mitä oli tarkoitus tehdä. Lapsille kerrottiin mitä jokaisella pisteellä kuului tehdä. He saivat itse valita, vuorottelivatko he pisteiden välillä vai tekivätkö yhden pisteen kerrallaan. Toiminnan lopuksi pidettiin loppuhetki, jossa lapset saivat kertoa oman mielipiteensä toiminnasta ylä- tai alapeukalomerkkien muodossa. Toiminnan lopuksi kaikki lapset laitoivat omiin lukupasseihinsa merkinnät, sillä sanasuunnistus oli yhtenä tehtävä passissa.

Tämä toimintakerta lähti hyvin käyntiin, mutta hyvin pian huomattiin, että tehtävät olivat osalle ryhmää haastavia. He tarvitsivat paljon tukea sanojen muodostamisessa tavujen pohjalta, joka oli pois muiden lasten ohjaamisesta. Osa lapsista oli kuitenkin hyvin itseohjautuvia ja kykenivät tekemään tehtäviä itsestään. Se, että kerralla oli kolme erillistä pistettä oli hyvä asia. Lapset pääsivät liikkumaan sekä siirtymään toiseen tehtävään, jolloin mielenkiinto pysyi yllä. Sanasuunnistus onnistui hyvin, sillä lapset etsivät piilotettuja sanoja innoissaan sekä myös auttoivat muita ryhmän jäseniä sanojen etsinnässä.

5.2.3 Kolmas toimintakerta

Viimeisellä toimintakerralla tehtiin sadutusta. Lapsille luettiin tarina, joka jätettiin kesken. Tämän jälkeen lapset saivat itse kertoa mitä tarinassa tapahtui sekä he saivat myös kuvittaa kerrotun tarinan. Tarinaksi valikoitui satu *Ida menee kouluun*. Tarina luettiin Lukulumo-soveluksen avulla, jossa lapset pääsivät myös seuraamaan luettua tekstiä. Satu valikoitui sen takia, että koulun aloitus on ollut ryhmässä hyvin vahvasti läsnä, jolloin tarina oli kaikille lapsille samaistuttava. Tavoitteena tälle kerralla on saada lapset osallistumaan saduttamiseen sekä kuvittamiseen luetun tarinan perusteella. Tällä toimintakerralla oppimiskokonaisuuksista toteutui kielten rikas maailma luetun tarinan kautta ja ilmaisun monet muodot piirtämisen kautta.

Jokainen lapsi sai piirtää tarinalle lopun sekä se myös sadutettiin. Toiminnan lopuksi lapset saivat merkinnän lukupassiin, sillä sadutus oli yhtenä tehtävänä passissa. Tämänkin toiminnan lopuksi lapset saivat kertoa oman mielipiteensä toiminnasta ylä- tai alapeukalomerkkien muodossa.

Tämä toimintakerta oli lapsille selvästi hyvin mieluinen. Kaikki lapset keskittyivät tarinan kuunteluun ja lähtivät innoissaan toteuttamaan tarinalle päätöstä. Lapsissa oli paljon eroja siinä, kuinka kärsivällisesti he toteuttivat tarinan kuvituksen. Osa piirsi tarkasti kirjan perusteella hahmoille samanväriset hiukset sekä nimesi tarinan henkilöt tarkalleen samannimisiksi. Osalle lapsista oli kuitenkin hyvin vaikeaa keksiä tarinaan liittyvää lopetusta. Oli myös mielenkiintoista huomata, että osa lapsista matkivat toisiaan tarinan lopetuksessa. Sadutuksen osalta lapsien välillä oli myös todella paljon eroja. Osa lapsista keksi pitkän tarina, jossa oli selvä juoni ja lopetus, mutta osalle lapsista sadutus oli parin lauseen pituinen kertomus.

5.2.4 Lukupassi

Lukupassi otettiin käyttöön samaan aikaan muun toiminnan kanssa. Ensimmäiselle toimintakerralla lapsille kerrottiin lukupassista sekä sen tarkoituksesta. Lapsille opastettiin, mitkä tehtävät on tarkoitettu tehtäväksi kotona ja mitkä päiväkodilla. Lisäksi lapsille jaettiin tiedote kotiin vietäväksi, jossa kerrottiin lukupassista ja päiväkodilla toteutettavasta toiminnasta. Tiedotteessa kerrottiin myös lukemisen tärkeydestä sekä painotettiin vanhemman mallin tärkeyttä osana lapsen lukemisintoa.

Passiin sai kerätä merkintöjä seuraavat kolme viikkoa, jonka jälkeen passit palautettiin. Koska lapsia haluttiin motivoida ottamaan osaa passin merkintöjen keräämiseen, kehiteltiin lukupassin tekemiseen osallistuneille lapsille Lukudiplomit, jotka lapset saivat itselleen passin palautettua. Passia ei tarvinnut suorittaa kokonaan, vaan riitti että kaksi tehtävää oli suoritettuna lukudiplomin saamiseksi. Jos lapsi oli paikalla riimi- sekä sadutuskerralla päiväkodilla, hän sai sen avulla jo tarvittavat kaksi merkintää kerättyä. Passin keräämisen jatkamiselle haluttiin mahdollistaa se, että into tehtävien tekemiseen jatkuisi pidemmälle kuin toimintakerrat. Lukupassitoiminnasta käytiin jatkuvasti kolmen viikon aikana keskustelua, jonka tavoitteena oli muistuttaa lapsia tehtävien tekemisestä. Lisäksi toiminnasta kerrottiin myös suullisesti vanhemmille.

5.3 Arviointivaihe

Toiminnan sekä materiaalin arviointia tehtiin koko prosessin ajan. Ryhmän lasten kanssa arviointi tehtiin jokaisen toimintakerran jälkeen, jolloin lapset saivat kertoa oliko toiminta kivaa/tylsää vai vaikeaa/helppoa ylä- tai alapeukalomerkkien muodossa. Lasten mielipiteet kirjattiin ylös erilliselle palautelomakkeelle. Lisäksi lapsilta kyseltiin muutosehdotuksia toimintaan. Toiminnan soveltuvuutta arvioitiin jokaisen toimintakerran jälkeen muiden kasvattajien

kanssa yhdessä, sillä oli helppo verrata eri pienryhmiä keskenään sekä nähtiin miten eritasoiset lapset suoriutuivat tekemisistä.

Muiden kasvattajien kanssa tehtyä arviointia tehtiin myös erillisessä palaverissa, jossa käytiin toiminta sekä materiaali läpi. Tiimipalaverissa tehdyssä arvioinnissa keskityttiin materiaaliin soveltuvuuteen ja toimivuuteen esiopetuksessa. Palautetta muilta kasvattajilta kerättiin suullisesti, jolloin opinnäytetyön tekijä kirjasi saadut palautteet ylös. Arviointivaiheeseen kuului myös arviointiseminaari, jossa työ esiteltiin. Seminaarissa saadun palautteen perusteella opinnäytetyöraporttiin tehtiin palautteen mukaisia korjausehdotuksia.

Lukupassi-materiaalia arvioitiin vanhempien kanssa erillisellä lomakkeella, joka löytyi ryhmän eteistiloista. Vanhemmat pystyivät näin kertomaan oman mielipiteensä toiminnasta. Erillisten kotiin vietävien lomakkeiden haasteena on se, että kaikki eivät yleensä palaudu takaisin, mikä haittaa arviointia. Tämän takia palautteen antamiseksi valikoitui päiväkodilla oleva lomake. Lisäksi vanhemmilta kysyttiin palautetta lukupassitoiminnasta satunnaisesti tulo- ja lähtötilanteissa. Lukupassista kerättiin myös lapsilta palautetta lomakkeen muodossa, joka sisälsi kyllä/ei-kysymyksiä tehtävien mielekkyydestä ja niiden vaikeudesta. Lapsia haastatteli opinnäytetyöntekijä, joka kirjasi lomakkeeseen saadut vastaukset ylös.

6 Opinnäytetyön arviointi

Tässä kappaleessa käydään läpi erikseen toiminnan ja materiaalipaketin arviointi. Arviointivaiheessa on myös tärkeää saada palautetta toiminnasta, jolloin arviointi ei jää subjektiiviseksi (Vilkkä & Airaksinen 2008, 158). On myös tärkeää arvioida toimintaa sille asetettujen tavoitteiden kautta, jolloin voidaan nähdä, miten prosessissa onnistuttiin.

Työn tavoitteena oli:

- saada lapset innostumaan lukemiseen liittyvästä toiminnasta
- saada aikaan innostunut ilmapiiri
- saada lapset tekemään lukupassin tehtäviä kotona sekä palauttaa passeja takaisin päiväkodille
- herätellä vanhempia lukemiseen liittyvään toimintaan mukaan
- muodostaa pedagogisesti eheä materiaalipaketti

6.1 Toiminnan ja materiaalipaketin arviointi

Pääsääntöisesti lasten mielestä päiväkodilla toteutettu toiminta oli kivaa sekä mielekästä. Yleisesti ottaen toiminnan toteutuksessa ryhmässä oli innostava ilmapiiri ja lapset pitivät toiminnasta. Oli hyvä huomata, että lapset olivat keskustelleet keskenään toimintakerroista sekä

myös palasivat esimerkiksi sadutus-toimintakerroilla tehtyihin piirustuksiin moneen kertaan niiden ollessa esillä ryhmätiloissa. Lisäksi toimintakertojen omat tavoitteet toteutuivat, sillä lapset innostuivat teatterin avulla luetusta tarinasta sekä riimikerralla lapset tutustuivat kielelliseen tietoisuuteen riimien ja tavujen kautta. Sadutuskerralla kaikki lapset osallistuivat sadutukseen ja tarinoiden kuvitukseen.

Ryhmässä oli isoja eroja taitotasossa, joka vaikeutti myös toiminnan suunnittelua sekä toteutusta. Eri taitotasoa oli hyvin vaikeaa ottaa huomioon suunnitteluvaiheessa. Lisäksi taitotason erot vaikuttivat jollain lapsilla toiminnan mielekkyyteen, sillä kun toiminta oli haastavaa, se myös vaikutti lapsen motivaatioon. Suunnitteluun ja toiminnan toteutukseen vaikutti myös oma kokemukseni esiopetuksessa. Olin vasta aloittanut työni kyseissä ryhmässä projektin aloituksena yhteydessä ja se näkyi vielä toteutuksessa. Oli hyvin haastavaa saada kaikki lapset tasapuolisesti huomioiduksi toiminnan toteutuksessa, sillä jotkin lapset vaativat enemmän tukea ja huomiota kuin toiset lapset.

Osan mielestä riimi- sekä tavutehtävät koettiin vaikeiksi ja hankalaksi, mikä vähensi tekemisen mielekkyyttä. Tavut olivat alun perin kirjoitettu pienillä kirjaimilla, joka vaikeutti myös niiden luettavuutta. Sen takia ne onkin muutettu lopulliseen materiaaliin isoilla kirjaimilla kirjoitetuksi. Kuitenkin riimi- ja tavutehtävissä oli myös lapsia, joille tehtävät olivat helppoja. Myös työelämän palautteen perusteella lasten taitotasot ja toteutettu toiminta eivät aina osuneet yhteen toiminnassa, varsinkaan riimipäivässä, jossa taitotasoerot nousivat esiin.

Toiminta oli pedagogisesti tavoitteellista, sillä toimintakerroilla toteutuivat kielten rikas maailma ja ilmaisun monet muodot-oppimiskokonaisuudet, joihin molempiin liittyy opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 30). Lisäksi toiminnassa toteutui laaja-alaisen osaamisen osa-alueista osallistuminen ja vaikuttaminen sekä kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu. Nämä osa-alueet tukevat lapsen laaja-alaisen osaamisen kehittymistä, joka jatkuu koko elämän (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 16).

Materiaalipaketista työelämältä saatu palaute oli hyvää. Siitä pidettiin ja lisäksi positiivista palautetta saatiin siitä, että kyseessä oli hyvä kolmen kerran toimintajakso, joka oli yhtenäinen kokonaisuus. Hyvää palautetta tuli myös siitä, että toimintaa voi toteuttaa yksittäisinä kertoina, kuin myös yhtenä toimintajaksona. Näiden havaintojen ja palautteen perusteella toiminta päiväkodilla sekä materiaalipaketti voidaan sanoa onnistuneeksi. Vaikka joidenkin lasten mielestä toiminta oli tylsää ja vaikeaa, kokonaisuudessa toiminta oli suunniteltu pedagogisesti tavoitteelliseksi. Lisäksi lapset innostuivat toiminnasta ja siinä toteutui myös toiminnallisuus sekä leikki, jotka ovat esiopetuksen keskeisiä toimintamuotoja.

6.2 Lukupassin arviointi

Lukupassin toteutuksen osalta koettiin hyvin paljon haasteita. Vaikka toiminnasta sekä lukupassista oli lähtenyt lasten kotiin erillinen infokirje, tieto passista ei päätenyt kaikille vanhemmille. Kehittämisehdotuksena onkin se, että infokirje annetaan suoraan lapsen vanhemmalle. Nyt kirje annettiin lapselle, jonka tehtävänä oli viedä kirje kotiin.

Monet lapset sekä vanhemmat olivat siinä käsityksessä, että lukupassia varten lasten pitäisi jo osata lukea, vaikka ajatuksena oli ollut lukemaan innostaminen. Tämä selvästi häytti toteutusta todella paljon. Palautettuja lukupasseja oli yhteensä 8 kappaletta, kun lapsia oli ryhmässä yhteensä 21, joten passeja palautettiin alle puolet. Seitsemässä palautetussa lukupassissa oli tehtäviä tehty enemmän kuin vaadittu kaksi tehtävää, mikä kertoo siitä että toimintaa oli kuitenkin tehty kotonakin. Hyvin moni lapsista oli kadottanut tai unohtanut passin täysin.

Vaikka toiminnasta muisteltiin pitkin kolmen viikon ajanjaksoa, jolloin merkintöjä sai kerätä, ne selvästi unohtuivat kokonaan lapsilta. Lapsilta kerätystä palautteesta kävi ilmi, että tehtävät olivat lasten mielestä kivoja, mutta ongelmana olisi se, että moni lapsista ei osannut vielä lukea. Lapset jollain tavalla yhdistivät tehtävät lukutaitoon, jolloin mielekkyyks passin suorittamiseen selvästi laski. Lisäksi palautettujen lukupassien perusteella nähtiin se, että tehtäviin tarttuivat ne, joilla lukeminen on jo tuttua, kuten aiemmin tässä opinnäytetyössä on todettu (luku 4.2).

Lukupassista kävimme palautekeskustelua työelämän kanssa, ja tulimme siihen tulokseen, että vanhempien ja lasten osallisuutta passin merkintöjen keräämisessä olisi jollain tavalla pitänyt lisätä. Palautekeskustelussa tulikin tähän hyvä kehitysidea, jossa merkinnän passiin saisikin päiväkodilla, vaikka toiminta tehtäisiinkin kotona. Lapsi ja vanhempi voisivat yhdessä käydä laittamassa leiman passin joko tulo- tai lähtötilanteessa. Tällöin toimintaa sidottaisiin enemmän päiväkodille ja lapset voisivat myös itse verrata leimojen määriä. Näin myös passi olisi koko ajan päiväkodilla, eikä ne katoaisi kotiin. Nyt merkkäminen jäi vanhempien vastuulle, jolloin tavalla ”hohto” katosi merkintöjen keräämisestä.

Vaikka toiminnasta kerrottiin vanhemmille esimerkiksi lähtötilanteissa, aiheutti yksikön vuorohoidon erikoisuus haasteita vanhempien kohtaamiseen ja tiedonkulkuun. Yksikössä voi lapsella hoitovuorot olla mitä vaan kello 5.15-22 välillä, jolloin tiedonkulku on hyvin vaihtelevaa. Tämä varmasti myös aiheutti haasteita siinä kohdin, että kaikki vanhemmat eivät olleet tietoisia toiminnasta tai sen tarkoituksesta. Tavallisessa päiväryhmässä toteutus ei todennäköisesti kohtaa samanlaisia haasteita kuin mitä vuorohoidossa.

Lisäksi työelämän kanssa käydyssä palautekeskustelussa pohdimme sitä, onko kotiin vietävät tehtävät vielä kovinkaan tehokkaita keinoja esiopetuksessa. Monilla vanhemmilla on erilaiset

odotukset ja mielikuvat varhaiskasvatuksesta, joka myös vaikuttaa sieltä kotiin vietäviin tehtäviin. Osa vanhemmista ei ollut millään tavoin tietoisia toiminnasta, kun taas toiset olivat perehtyneet asiaan ja kyselivät toiminnasta tarkentavia kysymyksiä.

Vanhemmilta kerättiin palautetta eteistiloissa olevan lomakkeen avulla, johon vanhemmat saivat kertoa omaan mielipiteensä lukupassista. Vaikka asiasta erikseen kerrottiin vanhemmille päivittäisissä kohtaamisissa, yhtäkään palautetta ei saatu. Se, että palautetta ei saatu lomakkeeseen, kertoo siitä että yhteistyö vanhempien kanssa lukupassin osalta ei ollut onnistunutta. Satunnaisissa tapaamisissa saadun palautteen perusteella voidaan sanoa, että useampi vanhempi oletti, että lapsen pitää osata jo lukea, joka luultavasti lisäsi epäselvyyttä tehtävien teossa. Toiminnasta kyllä pidettiin, mutta toteutus oli palautteen perusteella epäselvää.

Lukupassin toiminnot ja sisältö olivat hyvin suunniteltu, mutta sen toteutuksessa oli todella suuria haasteita, eikä lukupassitoiminnan kohdalle asetettuja kaikkia tavoitteita saavutettu. Tehtäviä tehtiin ja passeja palautettiin takaisin, mutta monet lapset ja perheet jäivät toiminnan ulkopuolelle. Lisäkehittämisehdotuksena on lukupassiin tarkemmat ja yksityiskohtaisemmat ohjeet sekä myös se, että leimoja tai merkintöjä passiin saa vain tietysti yhdestä paikasta, jolloin merkintöjen kerääminen yhtenäistyy. Lopulliseen materiaalipakettiin on lisätty maininta selkeämmästä ohjeistuksesta sekä leimojen saamisesta päiväkodilla.

6.3 Opinnäytetyöprosessin arviointi

Opinnäytetyöprosessi on oppimisprosessi, joka on tekijälleen pitkäkestoinen ja keskittymistä vaativa projekti. Motivaatio opinnäytetyön tekoon oli alusta asti hyvä, sillä aihe oli mieleinen ja ajankohtainen myös työelämän puolesta. Aiheen kiinnostavuus vaikutti positiivisesti opinnäytetyön tekemiseen. Kuitenkin tässä projektissa ilmaantui monia haasteita matkan varrella.

Työ eteni alussa hyvin jouhevasti, sillä alustava suunnittelu sekä kehittäminen oli hyvin suuripiirteistä. Suunnittelu oli helppoa, sillä työelämältä saatiin hyvin ideoita sekä tukea prosessin eteenpäin viemiseen. Tiedonhankinta oli aluksi hyvin haastavaa, mutta pitkäjänteisen etsinnän jälkeen erilaisia tutkimuksia ja opinnäytetöitä alkoi löytymään aiheesta, jota kautta löytyi materiaalia teoriaosuuteen sekä tukea toiminnan suunnitteluun. Toiminnan suunnittelu suunnitelmavaiheessa oli hieman haastavaa, sillä oli hyvin vaikea miettiä, mitkä tavat sopisivat parhaiten toteutukseen. Koska yhteistyö työelämän kanssa sujui hyvin, pystyttiin suunnitteluun ja toteutukseen liittyvistä ongelmista keskustelemaan työelämän kanssa, jolloin toiminta pystyttiin rajaamaan tiettyihin toimintoihin, joilla toimivat parhaiten tässä esiopetusryhmässä.

Toteutuksen jälkeen itse työ alkoi kasvamaan, sillä työn edetessä piti myös miettiä tarkkaan työn tavoitteita ja tarkoitusta sekä niiden toteutumista. Tässä vaiheessa oli hyvin tärkeää

panostaa hyvään suunnitteluun sekä ajankäyttöön. Näin työ saatiin pysymään ehjänä kokonaisuutena. Lisäksi ohjaajalta saadun palautteen avulla pystyttiin lisäämään itse raporttiin siinä vaadittavia osia sekä tärkeitä elementtejä. Ohjaustapaamiset sekä muiden opiskelijoiden kommentit toivat myös uusia näkökulmia työhön.

Opinnäytetyö on laaja työ sekä oppimisprosessi. Monet alkuvaiheessa tehdyt päätökset olisivat tämän hetkiselällä kokemuksella tehty toisin. Esimerkiksi toiminnan toteutus olisi hieman erilainen nyt, sillä nyt ryhmän toimintatavat sekä esiopetuksen toimintakulttuuri ovat paremmin tiedossa kuin työn alkuvaiheessa. Kuitenkin tämänkin työ on oppimiskokemus ja tästä työstä opitut asiat tulevat käyttöön myöhemmin tulevassa työssä.

Yhteistyö työelämän kanssa oli sujuvaa. Heiltä saatiin paljon erilaisia ideoita ja toiveita jokaisessa prosessin vaiheessa. Vaikka satunnaiset resurssihaasteet vaikuttivat työn toteutukseen, pystyttiin projektin toteuttamaan suunnitelmien mukaisesti. Yhteistyön sujuvuuteen vaikutti myös se, että toimin ryhmässä samaan aikaan myös työntekijänä, jolloin palautteen antaminen sekä keskustelu toimintaan liittyvistä haasteista oli luontevaa ja sitä pystyi tekemään päivittäin.

7 Valmis materiaalipaketti

Toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin perusteella opinnäytetyön tuotoksena syntyi materiaalipaketti, jolla voidaan tukea lasten lukuintoa ja -taitoa sekä tarjota tukea lapsen kotiin lukuharrastuksen tukemiseen. Materiaalipaketti koostuu kolmesta erillisestä toimintakerrasta, lukupassista ja lukudiplomista, jonka lapsi saa palautettuaan lukupassin. Materiaalipaketissa käydään alkuun läpi lukemaan innostamista sekä kerrotaan lyhyestä jokaisen toimintakerran teoriatausta. Sen jälkeen jokainen toimintakerta käydään läpi sekä selostetaan suunniteltu toiminta. Materiaalipaketin lopusta löytyy myös toimintaan kuuluvat materiaalit, riimiparivat, niiden kirjoitetut vastineet ja tavut sanojen muodostamista varten. Valmis lukupassi ja -diplomi löytyvät myös materiaalipaketin liitteistä.

Materiaalipaketin toimintakerrat ovat: pöytäteatteri-kerta, riimi-päivä ja sadutus-kerta. Pöytäteatterikerralla luettu tarina työstetään draaman avulla pöytäteatteriesitykseksi. Riimi-päivän tarkoituksena on tuoda esiin kielellisen tietoisuuden osa-alueita riimien ja tavujen kautta. Saduskerralla tarkoituksena on työstää luettua tarinaa niin, että lapset saavat itse saduttaa tarinalle lopun. Lukupassin tarkoituksena on lisätä vanhempien osallisuutta lukemisen tukemisessa.

Materiaalipaketin ulkoasu tehtiin internetin ilmaisella Canva-sovelluksella (Canva 2022), jolloin materiaalipakettiin saatiin yhtenäinen ilme. Materiaaliin liittyvät riimiparit tehtiin

Papunet-internetsivuston kuvatyökalulla (Papunetin kuvatyökalu 2022) . Tavut sekä sanalliset riimiparit materiaaleihin tehtiin word-sovelluksella.

Materiaalipaketti on pedagogisesti eheä kokonaisuus, jossa toteutuu esiopetuksen opetussuunnitelman mukaisia oppimisen kokonaisuuksia kuten kielten rikas maailma sekä ilmaisun monet muodot. Lisäksi toiminnassa tuetaan lapsen laaja-alaisen osaamisen taitoja, kuten ajattelua ja oppimista, ilmaisua, osallistumista ja vaikuttamista sekä monilukutaitoa. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 16-18, 30-38.)

Vaikka materiaalipaketti on yhtenäinen kokonaisuus, toimintakertoja voidaan käyttää yksittäisinäkin kertoina. Lisäksi riimi-päivän materiaalit voidaan ottaa käyttöön erillisenä materiaalina ja esimerkiksi käyttää niitä siirtymätilanteissa. Materiaalin pääasiainen toimintaympäristö on esiopetus, mutta esimerkiksi sadutusta ja pöytäteatteria voidaan käyttää muissa varhaiskasvatuksen ikäryhmissäkin.

8 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyö on luotettava sekä hyväksyttävä, jos sitä tehdessä on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä. On tärkeää, että työ on tehty rehellisesti ja avoimesti sekä siinä on käytetty tieteellisesti hyväksytyjä tiedonhankinta- ja arviointimenetelmiä. Tärkeää on myös, että toiminta raportoidaan sekä arvioidaan asianmukaisin tavoin. Tarvittaessa tutkimuslupa on myös haettu. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6.) Tässä opinnäytetyössä niin vanhempia kuin muita päiväkodin työntekijöitä on informoitu opinnäytetyöstä ja työstä on tehty erillinen opinnäytetyösopimus työelämäkumppanin ja oppilaitoksen välillä. Lisäksi työ on arvioitu laajasti niin opinnäytetyön tekijän oma itsereflektion kautta mutta myös saadun palautteen avulla. Työ on tehty avoimesti ja laajasti arvioiden, joten sen voidaan olettaa olevan luotettava.

Järvenpään kaupunki vaatii kaikilta kasvatuksen sekä koulutuksen toimialalla toteutettaviin tutkimuksiin, opinnäytteisiin sekä selvityksiin tutkimusluvan. Myös toiminnallisia opinnäytteitä varten pitää hakea tutkimuslupa. (Järvenpää 2020.) Tutkimuslupa haettiin maaliskuussa 2022 ja hakemuksen liitteenä oli opinnäytetyön suunnitelmaraportti. Tutkimuslupa myönnettiin 4.4.2022, jonka jälkeen toiminta aloitettiin.

Koska tämä opinnäytetyö on toiminnallinen työ, eikä esimerkiksi tutkimuskeskeinen työ, ja sen pääpaino on toiminnan kehittämisessä, ei työn aikana ole kerätty mitään henkilö- tai identiteettiin liittyviä tietoja. Lapsilta, vanhemmilta ja muilta kasvattajilta kerätty palaute on ollut aina nimetöntä. Saatu palaute käsiteltiin nimettömänä sekä hävitettiin käsittelyn jälkeen. Vaikka lapset osallistuivat ohjattuun toimintaan, joka oli osa opinnäytetyötä, toiminta toteutettiin osana päivittäistä esiopetuksen toimintaa. Päiväkodin nimi sekä ryhmä on

kerrottu opinnäytetyössä, mutta asiasta on kysytty suullinen lupa päiväkodin esihenkilöltä. Kuitenkaan se ei vaaranna lasten tai muiden kasvattajien henkilöllisyyttä, sillä missään vaiheessa raporttia ei tule ilmi minkäänlaisia henkilötietoja.

Varhaiskasvatuksen opettajan työssä toimintaa ohjaavat monet asetukset, kuten esiopetuksen opetussuunnitelman ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, mutta myös Yhdistyneiden kansakuntien lapsen oikeuksien sopimus. Työskennellessä lasten kanssa on tärkeää huomioida omassa toiminnassaan jokaisen lapsen yksilöllisyys, tasa-arvoisuus sekä mahdollistaa lapsen osallisuus. (Varhaiskasvatuksen opettajan ammattieettiset ohjeet 2020, 5.) Tässä opinnäytetyössä toiminta on toteutettu niin, että kaikilla siihen osallistuneilla lapsilla oli mahdollisuus osallistua toimintaan ja heidän omat taitotasonsa on otettu huomioon toiminnassa sekä siihen osallistumisessa.

9 Pohdinta

Lukemisen lisääminen on hyvin keskeinen kehittämistehtävä varhaiskasvatuksessa ja se onkin yksi varhaiskasvatuksen kehittämissuosituksista vuodelta 2019 (Varhaiskasvatuksen laatu arjessa 2019, 164). Lukemiseen liittyvän toiminnan kehittämistarpeesta kertoo muun muassa Opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustus sekä muut aiheeseen liittyvät hankkeet ja toimet (Lue lapselle. 2022; Järvenpää 2022b; Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022). Lukeminen ja kiinnostus siihen on vähentynyt (Heikkilä-Halttunen 2016, 177-178), joten opinnäytetyön tapaisille lukemiseen innostaville materiaaleille on varmasti tarve. Opinnäytetyön tuotoksena syntynyt materiaalipaketti on hyvä keino saada lisättyä lukemista esiopetukseen ja varhaiskasvatukseen. Materiaalin avulla voidaan myös toiminnan avulla tukea kiinnostusta lukemiseen.

Materiaalipaketista muodostui eheä kokonaisuus. Pakettia pystyy kuitenkin käyttämään myös yksittäisinä toimintakertoina. Lisäksi sitä pystyy soveltamaan hyvin eri varhaiskasvatusikäisille lapsille. Esimerkiksi riimipäivän materiaalia voi käyttää erikseen siirtymätilanteissa. Opinnäytteen tuotoksen toteutuksessa onnistuttiin luomaan kokonaisuus, jota pystytään hyvin soveltamaan muualle esiopetukseen sekä varhaiskasvatukseen. Työelämän palautteen perusteella materiaalista pidettiin, sillä se koettiin hyväksi ja kompaktiksi paketiksi.

Materiaalipaketissa on otettu huomioon Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiset tavoitteet ja toimintatavat (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 28-41), ja siinä toteutuu opetussuunnitelman mukaisia oppimisen kokonaisuuksia. Samat oppimisen alueet ovat mukana Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 23-34), jolloin toiminta on pedagogisesti soveltuvaa myös muille varhaiskasvatusikäisille lapsille.

Materiaaliin kuuluvan lukupassin avulla oli tarkoitus mahdollistaa vanhempien rooli lukuharrastuksen tukijana. Tähän tavoitteeseen ei päästy täysin, sillä lukupassin idea ei ollut monelle vanhemmalle selvä. Kuitenkin osalle vanhemmista tekeminen oli selvää ja osa lapsista myös palautti lukupassin. Tähän osaan tarvitaan vielä jatkotoimenpiteitä sekä lisäkehitystä, jolloin saadaan myös tuettua vahvemmin vanhempien roolia lukuharrastuksen tukijana. Olisi myös tärkeää, että vanhemmille tarjottaisiin enemmän tietoa lukemista, sen hyödyistä sekä myös vanhemman mallin merkityksestä lapsen lukuharrastukselle.

Yhteistyö vanhempien kanssa on hyvin kaksijakoinen asia. Päiväkodin ja kodin väliseen yhteistyöhön vaikuttaa perheen omat toiveet, työn ja perheen yhteensovittaminen sekä arjen aikatauluhaasteet (Päiväkotibarometri 2019, 27). Lisäksi vuorohoidossa arjen aikataulut sekä perhe-elämän ja työn yhteensovittaminen on haastavampaa, sillä hoito- ja työajat voivat vaihdella päivittäin. Yhteistyön haasteisiin vaikutti myös se, että projekti oli hyvin laaja, jolloin sen painopiste jäi päiväkodille toteutettavaan toimintaan, jolloin lukupassi jäi vähemmälle huomiolle. Tämä onkin tärkeää huomata, että pelkästään lukupassi ja vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö olisi ollut jo riittävä kehittämisen kohde. Kuitenkin tässä työssä yhteistyötä on kokeiltu, mutta tuloksena on se, toimivaan yhteistyöhön tarvitaan paljon enemmän keskittymistä ja paneutumista, mitä tässä työssä siihen on annettu.

Hyvin tärkeää varhaiskasvatuksessa on se, millä tavoin asiat esitetään ja tietyllä tavalla ”myydään” lapsille. Jos tietyn osan ryhmästä saa innostettua tietyn toiminnan piiriin, muut lapset seuraavat nopeasti perässä. Lukupassin kohdalla on siis tärkeää saada lapset innostumaan toiminnasta jo alusta alkaen, jolloin innostuminen leviää muihinkin. Tähän vaikutti myös ohjaajan roolini. Passin aloituksen yhteydessä olin ollut töissä vasta lyhyen aikaa, jolloin lapsien tuntemus ja heidän innostamisensa toiminnasta oli haastavaa. Tässä kohdin opinnäytetyössä ei onnistuttu, vaikkakin osa lapsista passin palauttikin. Toisaalta esiopetuksessa toiminta ei voi olla kaikille lapsille mielestä, joten kaikki lapsia ei yksinkertaisesti voi saada innostumaan kaikesta toiminnasta.

Lukemaan!-hankkeen osalta materiaalipaketti on onnistunut. Sen avulla voidaan lisätä lukemista ja innostaa lukemisen pariin niin päiväkodeissa kuin myös esiopetuksessa. Lisäksi materiaalipaketti jää Cooperin päiväkodin käyttöön, jolloin sitä voidaan käyttää myöhemmin hyväksi päiväkodissa muissakin ryhmissä. Toteutettu materiaali sekä itse opinnäytetyöraportti jaetaan myös eteenpäin koko Järvenpään varhaiskasvatuspalveluiden käyttöön. Materiaalia voidaan käyttää siten jatkossa muissakin Järvenpään päiväkodeissa ja se voi myös innoittaa kehittämään myöhemmin vastaavaa toimintaa muissakin päiväkotiyksiköissä. Materiaalipaketin sekä toteutetun toiminnan innoittamana työelämäkumppanipäiväkodilla jatkokehitettiin lukemaan innostavia oppimisympäristöjä. Aiemmin suunniteltu lukupaikka vaihtoi paikkaa rauhallisempaan paikkaan, jossa pystytään paremmin rauhoittumaan lukemisen ympärille.

Itse opinnäytetyöprosessi oli työn tekijälle iso oppimiskokonaisuus, jossa oli mahdollista kehittää tekijän omaa varhaiskasvatuksen ammattiosaamista sekä päästä tekemään töitä kehittämistyön ja raportoinnin parissa. Oli mielenkiintoista huomata, kuinka isossa projektissa täytyy ottaa monia eri asioita huomioon sekä kyetä toimimaan myös erilaisten toimijoiden kanssa. Tämä työ opetti tekijälleen ajankäyttöä sekä projektin suunnittelua ja organisointia. Vuoropuhelu ohjaajan sekä työelämäkumppanin kanssa oli ensiarvoisen tärkeää opinnäytetyön onnistumisen kannalta. Heiltä saatiin myös hyvää palautetta niin suunnittelu-, raportointi- kuin arviointivaiheessakin.

Haluan tulevassa työssäni varhaiskasvatuksen opettajana tuoda esiin lukemista sekä lisätä kiinnostusta siihen jatkossakin. Tämä opinnäytetyö antoi siihen hyvän alun, mutta työn lukeamisen lisääminen parissa jatkuu vielä. Tämän työn kautta oivalsin, että lukemista voi tuoda esiin muillakin tavoin kuin konkreettisesti lukemalla. Toiminnallisuus sekä lasten toimijuus oppimisessa sekä muissakin toiminnossa on ensisijaisen tärkeää ja mahdollistaa sen, että lapsi itse innostuu toiminnasta, jolloin häntä pystyy myös motivoimaan toiminnan pariin myöhemmin. Kun lapsia halutaan saada lukemaan pysyvästi, on tärkeää, että työtä lukemisen eteen tehdään jatkuvasti (Salmia 2014, 35). Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on suuri rooli lukemisen lisäämisessä niin oman esimerkin kuin suunnittelun toiminnan kautta.

Lähteet

Painetut

Aerila, J-A. & Kauppinen, M. 2021. Kirjasta kaveri. Sytykkeitä lukijaksi kasvamiseen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Aerila, J-A. & Kauppinen, M. 2019. Sytytä lukukipinä. Pedagogisia keinoja lukuinnon herättelyyn. Jyväskylä: PS-kustannus.

Heikkilä-Haluttunen, P. 2016. Lue Lapselle! Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen. 2. painos. Jyväskylä: Atena.

Helovuo, M. 2016. 100 syytä lukea. Lukukipinän sytytyskirja. Helsinki: BTJ Finland.

Lerikkanen, M-K. 2008. Lukemaan oppiminen ja opettaminen esi- ja alkuopetuksessa. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Mursula, T. & Tiainen O. 2020. Lukemaan ja kirjoittamaan oppiminen havainnoiden ja vuorovaikutuksessa. Teoksessa Kyrönlampi, T., Mäkitalo, K. & Uitto, M. (toim) Esi- ja alkuopetuksen käsikirja. 2020. Jyväskylä: PS-kustannus. 75-92.

Turja, L. & Vuorisalo, M. 2017. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino. 36-55.

Vilkkä, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi

Sähköiset

Aivoliitto 2022. Puheen ja kielenkehitys. viitattu 22.2.2022. <https://www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus/kehityksellinenkieliharjoitus/puheen-ja-kielenkehitys/#7bbe2caa>

Canva 2022. viitattu 29.5.2022. <https://www.canva.com/>

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. Määräykset ja ohjeet 2016:1. 3. muutettu painos. viitattu 22.2.2022. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Heinonen, H. 2022. Toiminnallinen esiopetus. Uittamon päivähoitoyksikkö. Turku. viitattu 7.5.2022. <https://docplayer.fi/8640499-Toiminnallinen-esiopetus-henna-heinonen-uittamon-paivahoitoyksikko-turku.html>

Hyöky A. & Kyllönen, E. 2013. Lukuhöperöksi kasvamassa - Lukupassimateriaalin kehittäminen esiopetukseen. Pro gradu-tutkielma. Oulun yliopisto. Oulu. viitattu 21.2.2022.

https://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=23e10170-d394-414d-8102-791bf4ac3fd4&groupId=112792

ILT Education 2022. Lukulumo - monikielinen kuvakirjapalvelu varhaiskasvatukseen. viitattu 7.5.2022. <https://www.ilteducation.fi/palvelumme/lukulumo/>

Järvenpää 2020. Ohje tutkimuksen tekijälle tutkimusluvan hakemista varten. viitattu 10.4.2022. <https://www.jarvenpaa.fi/fi-les/866b06d6d6b16fed001ba96a7015ddc1938eca5d/tutkimuslupaohje.pdf>

Järvenpää 2022a. Cooperin päiväkotit. viitattu 7.5.2022. <https://www.jarvenpaa.fi/opetus-ja-kasvatus/varhaiskasvatus-ja-esiopetus/varhaiskasvatus/kunnallinen-varhaiskasvatus/kunnalliset-paivakodit/paivakoti-cooper>

Järvenpää 2022b. Kyrölän koulussa iltasatukirjahyllyt ja lukuvälkät innostavat lukemisen pariin. viitattu 7.5.2022. <https://www.jarvenpaa.fi/a/kyrolan-koulussa-iltasatukirjahyllyt-ja-lukuvalkat-innostavat-lukemisen-pariin>

Järvenpää 2022c. Lukemaan!- hanke. viitattu 3.2.2022. <https://www.jarvenpaa.fi/opetus-ja-kasvatus/kehittaminen-ja-hanketyo/lukemaan-hanke>

Kohtala, J. & Leino, A. 2018. Lukemisen rooli varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Seinäjoki. viitattu 21.2.2022. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/156810/Kohtala_Jasmin.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Koponen, M-R. & Voimio H-R. 2017. Kodin lukuympäristön yhteys esiopetusikäisten lukemisen valmiuksiin. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä. viitattu 21.2.2022. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/57205/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201802271610.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Leino, K., Nissinen, K., Puhakka, E. & Rautopuro. PIRLS. 2017. Lukutaito luodaan yhdessä. Kansainvälinen lukutaitotutkimus. Koulutuksen tutkimuslaitos. Jyväskylä. viitattu 24.2.2022. <https://ktl.jyu.fi/fi/julkaisut/julkaisuluettelo-1/julkaisujen-sivut/2017/PIRLS%202016%20RA-PORTTI.pdf>

Lue lapselle. 2022. Eduskunta myönsi rahoituksen Lukulahja lapselle-kirjaohjelmalle. viitattu 24.2.2022. <https://luelapselle.fi/eduskunta-myonsi-rahoituksen-lukulahja-lapselle-kirjaohjelmalle/>

- Lukimat 2022a. Ekapeli lukemisen taitojen harjoitteluun. viitattu 23.2.2022. <http://www.lukimat.fi/lukeminen/materiaalit/ekapeli>
- Lukimat 2022b. Ekapelin käyttö. viitattu 23.2.2022. <http://www.lukimat.fi/lukeminen/materiaalit/ekapeli/ekapelin-kaytto>
- Lukuviikko 2022. Tietoa lukuviikosta. viitattu 27.2. 2022. <https://lukuviikko.fi/tietoa-hankeesta/>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2022. Erityisavustus varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen lukemisen kulttuuria ja lukutaitoa vahvistaviin toimenpiteisiin. viitattu 7.5.2022. <https://okm.fi/-/erityisavustus-varhaiskasvatuksen-esiopetuksen-ja-alkuopetuksen-lukemisen-kulttuuria-ja-lukutaitoa-vahvistaviin-toimenpiteisiin>
- Opetushallitus 2022. Mitä on esiopetus? viitattu 5.2.2022. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-esiopetus>
- Papunetin kuvatyökalu 2022. viitattu 29.5.2022. <https://kuvatyokalu.papunet.net/#/muokkaa/>
- Perusopetuslaki. 628/1998. viitattu 22.2.2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- Puuperä, S., Sankila, N. & Seppälä, M. 2021. Lantun ja Ruutin lukuseikkailu - Lukemista edistävä tehtäväkokonaisuus varhaiskasvatukseen. Opinnäytetyö. Metropolia ammattikorkeakoulu. Helsinki. viitattu. 24.2.2022. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/495711/Puuper%c3%a4_Sanni_Sankila_Noora_Sepp%c3%a4l%c3%a4_Minerva.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Päiväkotibarometri 2019. Kurahousupuheesta kohti aitoa osallisuutta. Päiväkotilasten vanhempien näkemyksiä osallisuudesta ja kodin ja päiväkodin yhteistyöstä. Suomen vanhempainliitto. viitattu 14.5.2022. https://vanhempainliitto.fi/wp-content/uploads/2020/01/PAIVAKOTIBAROMETRI2019_verkko.pdf
- Salmia, R-L. 2014. Miten innostaa lapsia lukemaan? - Kirjaston rooli lukuinnostuksen herättämisessä. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu. Turku. viitattu 21.1.2022. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/77629/Salmia_Riikka-Liisa.pdf?sequence=1
- Savolainen, F. 2018. Toiminnallinen opetus opettajan arjessa. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto. viitattu 7.5.2022. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/103920/1530511274.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. viitattu 24.2.2022. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Varhaiskasvatuksen laatu arjessa 2019. Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväko-deissa ja perhepäivähoidossa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 15:2019. vii-tattu 22.2.2022. https://karvi.fi/app/uploads/2019/09/KARVI_1519.pdf

Varhaiskasvatuksen opettajan ammattieettiset ohjeet 2020. Varhaiskasvatusopettajien liitto. viitattu 28.5.2022. https://www.vol.fi/uploads/2020/09/6a555d2b-ammattieettiset-oh-jeet_1.painos_low.pdf

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Opetushallitus. viitattu 14.5.2022. <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/8274670>

Julkaisemattomat

Esikoiden toimintasuunnitelma 2021-2022. Cooperin päiväkot. Järvenpää

Liitteet

Liite 1: Valmis materiaalipaketti..... 39

Liite 1: Valmis materiaalipaketti

LUKEMAAN INNOSTAMINEN - MATERIAALIPAKETTI

LUKIJALLE

Tämän materiaalin tarkoituksena on innostaa lapsia lukemisen pariin sekä myös tukea lapsen lukutaidon kehitystä. Materiaali on suunnattu esiopetukseen käytettäväksi, mutta sitä voidaan käyttää varhaiskasvatuksessa muuallakin. Esimerkiksi riimiparikuvia voi käyttää nuorempien lasten kanssa tukemaan kielellisen tietoisuuden kehittymistä.

Materiaalipaketti koostuu neljästä eri toiminnasta, joita voidaan käyttää yhdessä tai erikseen. Pöytäteatterin tarkoituksena on innostaa lukemisen pariin toiminnallisten menetelmien avulla. Avuksi käytetään taiteellisia keinoja ja tarina herätetään eloon teatterin avulla (Heikkilä-Halttunen 2016, 193).

Riimi-, tavu- sekä sanasuunnistustehtävien avulla on tarkoitus tukea lapsen kielellisen tietoisuuden sekä peruslukutaidon kehitystä (Lerikkanen 2008, 38).

Sadutuksen avulla voidaan tukea lapsen itseilmaisua sekä tukea lapsen tekstin tuottamisen peruseriaatteita, vaikka lapsi ei itse vielä osaa kirjoittaa. Sadutus myös laajentaa lapsen sanavarastoa sekä havainnollistaa puhutun sekä kirjoitetun kielen vaihtelua. (Lerikkanen 2008, 85.)

Lukupassin tarkoituksena on aktivoida lapsen vanhempia lapsen lukuharrastuksen tukijana, mutta myös lisätä lasten lukuinnostusta erilaisten tehtävien avulla. Lukupasseilla ja -diplomeilla voidaan lisätä lukuharrastusta ja kiinnostusta kirjallisuuteen (Heikkilä-Halttunen 2016, 195).

Toivon että materiaalista on apua varhaiskasvatuksessa ja että sillä pystytään innostamaan lapsia lukemisen pariin. Iloisia hetkiä lukemisen parissa!

Sirkku Mäkinen
Järvenpäässä 13.5.2022

PÖYTÄTEATTERI

Pöytäteatterin avulla voidaan elävöittää luettu tarina ja sitä kautta lisätä innostumista lukemista kohtaan.

Toiminnallisista menetelmistä voi olla apua lukuharrastuksen motivoinnissa. (Heikkilä-Halttunen 2016, 193.) Teatterin pohjalle voi valita minkä tahansa tarinan tai kirjoitelman. Tärkeää on, että tarina on lapsista samaistuttava, jotta innostus pysyy yllä.

Materiaali

Omavalintainen satu tai tarina

Materiaalia hahmojen valmistukseen, esimerkiksi kartonkia sekä tikut, joihin valmiit hahmot liimataan
Hahmot voivat olla myös esimerkiksi pehmoleluja tai muita leluhahmoja

Materiaalia lavasteisiin, kuten kankaita tai kartonkia

Toiminta

Toiminta aloitetaan yhteisellä aloituspiirillä, jossa kerrotaan mitä kaikkea tällä kerralla on tarkoituksena tehdä.

Tarkoituksena on lukea satu tai tarina, jonka pohjalta lapset itse rakentavat hahmot sekä lavasteet ja esittävät tarinan pöytäteatterina. Teatterin voi halutessaan myös kuvata sekä näyttää muille ryhmän lapsille. Tavoitteena on saada lukeminen elävöitettyä teatterin avulla ja sitä kautta saada innostus lukemista kohtaan kasvamaan.

RIIMIPÄIVÄ

Riimipäivän tarkoituksena on tukea lasten taitoja tavuttamisessa sekä kirjainten ja sanojen tunnustamisessa. Nämä kaikki taidot tukevat lapsen kielellistä tietoisuutta, joka on perustana peruslukutaidon oppimiselle. (Lerkkanen 2008, 38.) Päivä koostuu sanasuunnistuksesta sekä tavu- ja riimitehtävistä.

Sanasuunnistus

Sanasuunnistuksen tavoitteena on hahmottaa sanojen yhdistäminen lauseiksi.

Materiaali

Sanoja, jotka voidaan piilottaa tiettyyn tilaan
Lapsille paperia, johon löydetyt sanat kirjoitetaan

Toiminta

Tarkoituksena etsiä tiettyyn isompaan tilaan, esimerkiksi saliin, piilotettuja sanoja ja muodostaa niistä lause. Tärkeää toiminnassa on ottaa huomioon lapsen taitotaso, sillä kaikki lapset eivät osaa suoraan lukea sanoja. On hyvä myös huomioida, että sanat kirjoitetaan tavuttamalla ja isoilla kirjaimilla. Lapset kirjoittavat löytämänsä sanan paperille ja kaikki sanat löydettyään muodostavat niistä lauseen. Suunnistusta voi myös helpottaa lisäämällä kuva sanan viereen, jolloin lapsi myös yhdistää sanan ja sitä tarkoittavan kuvan.

RIIMIPÄIVÄ

Tavutehtävä

Tavutehtävässä tarkoituksena on muodostaa annetuista tavuista erilaisia sanoja.

Materiaali

Kirjoitettuja sanoja, jotka on pilkottu tavuiksi (liitteenä)

Toiminta

Lapsi nostaa aluksi yhden tavun, jonka jälkeen hän etsii ja pohtii, mikä tarjolla olevista tavuista olisi sopiva, jotta tavuista muodostuisi valmis sana. Lapsi kirjoittaa paperille tavuista muodostetun sanan, jolloin hän hahmottaa myös puhutun ja kirjoitetun kielen yhteyden. Tässä tehtävässä on tärkeää huomioida lasten erot taitotasoissa.

RIIMIPÄIVÄ

Riimatehtävä

Riimatehtävässä tavoitteena on oppia yhdistämään yhteensopivia riimejä. Materiaalissa on erilaisia kuvia, jotka rimmaavat sekä niihin sopivat sanat.

Materiaali

Rimmaavia kuvapareja sekä niihin sopivat sanat (liitteenä)

Toiminta

Lapsia ohjataan yhdistämään sopivat kuvaparit. Kun kuvaparit on yhdistetty, lapsen pitää yhdistää siihen sopivat sanaparit. Näin lapsi oppii yhdistämään riimejä sekä hahmottamaan luetun ja kirjoitetun kielen rakennetta.

SADUTUS

Sadutuksessa tavoitteena on toiminnallisoin keinoin lisätä kiinnostusta lukemiseen. Tarkoituksena on antaa lapsille mahdollisuus itse kertoa oma tarina sekä kuvittaa se.

Sadutuksen avulla voidaan havainnollistaa puhutun ja kirjoitetun kielen välistä yhteyttä, eli sitä, miten puhuttu kieli muuttuu kirjoitetuksi kieleksi ja jälleen puheeksi. Sen avulla voi myös harjoitella tekstin tuottamisen periaatteita. (Lerkkanen 2008, 85.)

Materiaali

Omavalintainen satu/tarina
Kirjoitusvälineet sadun kirjoittamiseksi
Kuvitusvälineet, kuten tussit ja puuvärit sadutuksen kuvittamiseen
Kirjoitus- ja piirustuspaperia

Toiminta

Aloitetaan kertomalla mitä tällä kerralla on tarkoituksena tehdä. Luetaan ääneen satu tai tarina, mutta jätetään se kesken, jolloin lapset pääsevät itse saduttamaan tarinan loppuun. Aikuinen kirjaa sadutetun tarinan ylös. Tämän jälkeen lapsi saa itse vielä kuvittaa itse saduttamansa tarinan. Jos lapsi osaa itse jo kirjoittaa, hän voi itse kirjata tarinan lopun ylös. Lopuksi käydään vielä kaikkien tarinat yhdessä läpi.

LUKUPASSI

Lukupassin tarkoituksena on saada lapset tekemään erilaisia lukemiseen liittyviä tehtäviä. Passissa on tehtäviä, joista osa tehdään päiväkodilla ja osa kotona. Tavoitteena on, että lukemiseen innostaminen tapahtuu myös kotona, jolloin pystytään osallistamaan vanhempia lapsen lukuinnostuksen tueksi. Lukupassin palauttamisen jälkeen lapset saavat lukudiplomit palkinnoksi tehtävien teosta.

Lukupassin ja -diplomin avulla voidaan lisätä innostusta lukemiseen, mutta on hyvä huomata, että niihin ei pidä liittää kilpailua, jotta pystytään ylläpitämään hyvä lukuilmapiiri. (Aerila & Kauppinen 2019, 50.)

Materiaali

Lukupassi
(liitteenä)
Lukudiplomi
(liitteenä)

LUKUPASSI

Toiminta

Aloitetaan toiminta kertomalla, mitä on tarkoituksena tehdä. Esitellään passit sekä käydään läpi kaikki siihen kuuluvat tehtävät. Jaetaan jokaiselle lapselle omat passit sekä painotetaan sitä, että kyseessä on myös toimintaa, jota on tarkoitus tehdä kotona. On tärkeää, että passi on aktiivisessa käytössä, joten on hyvä että siihen palataan tasaisin väliajoin. Passi käyttöajan voi valita itse.

Passiin saa merkinnät vain päiväkodilla, vaikka suurin osa toiminnoista tehdäänkin kotona. Näin halutaan varmistaa se, että passit eivät katoa matkan varrella. Kun merkinnät tehdään päiväkodilla, niin tällöin toimintaa tehdään näkyväksi lasten keskuudessa, joka voi myös osaltaan lisätä passin tehtävien tekemistä ryhmässä. Merkintöihin voi käyttää esimerkiksi leimasinta, joka on lapsen vanhempien sekä ryhmän kasvattajien saatavilla, jolloin aikuiset pysyvät perillä kerätyistä merkinnöistä.

Passin palautuksen jälkeen lapset saavat palkinnoksi erilliset lukudiplomit (liitteenä).

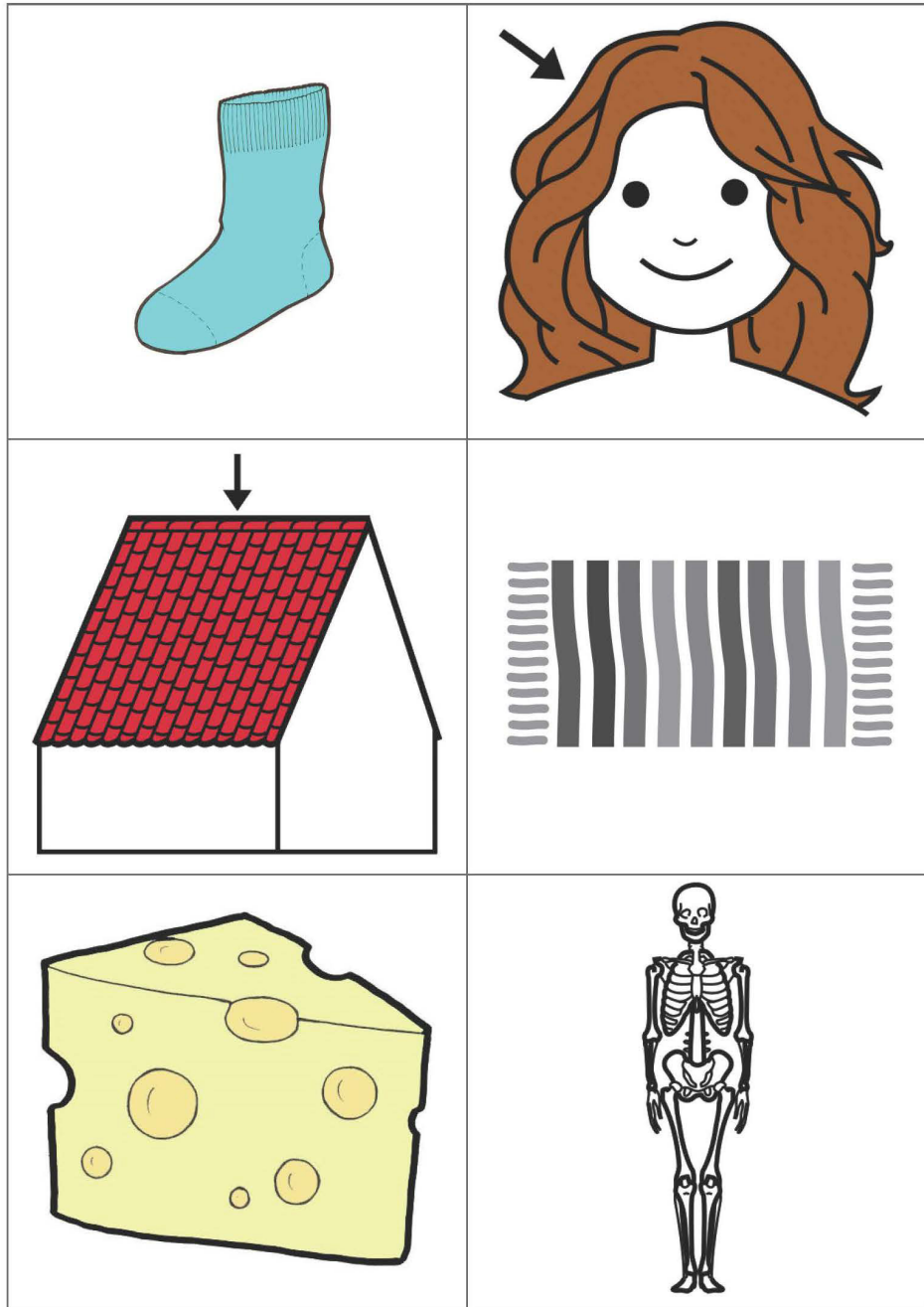
LÄHTEET

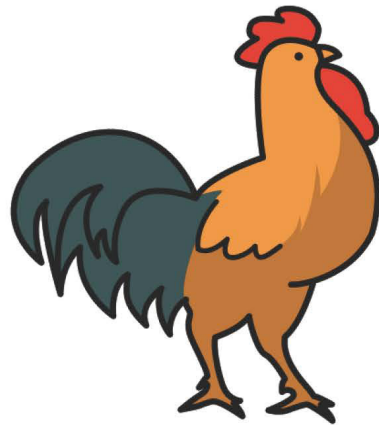
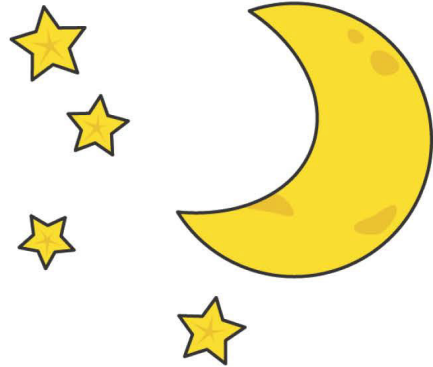
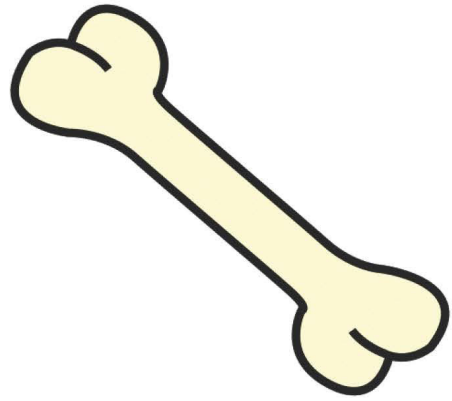
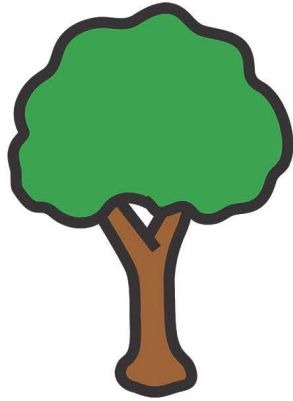
Aerila, J-A. & Kauppinen, M. 2019. Sytytä lukukipinä. Pedagogisia keinoja lukuinnon herättelyyn. Jyväskylä: PS-kustannus.

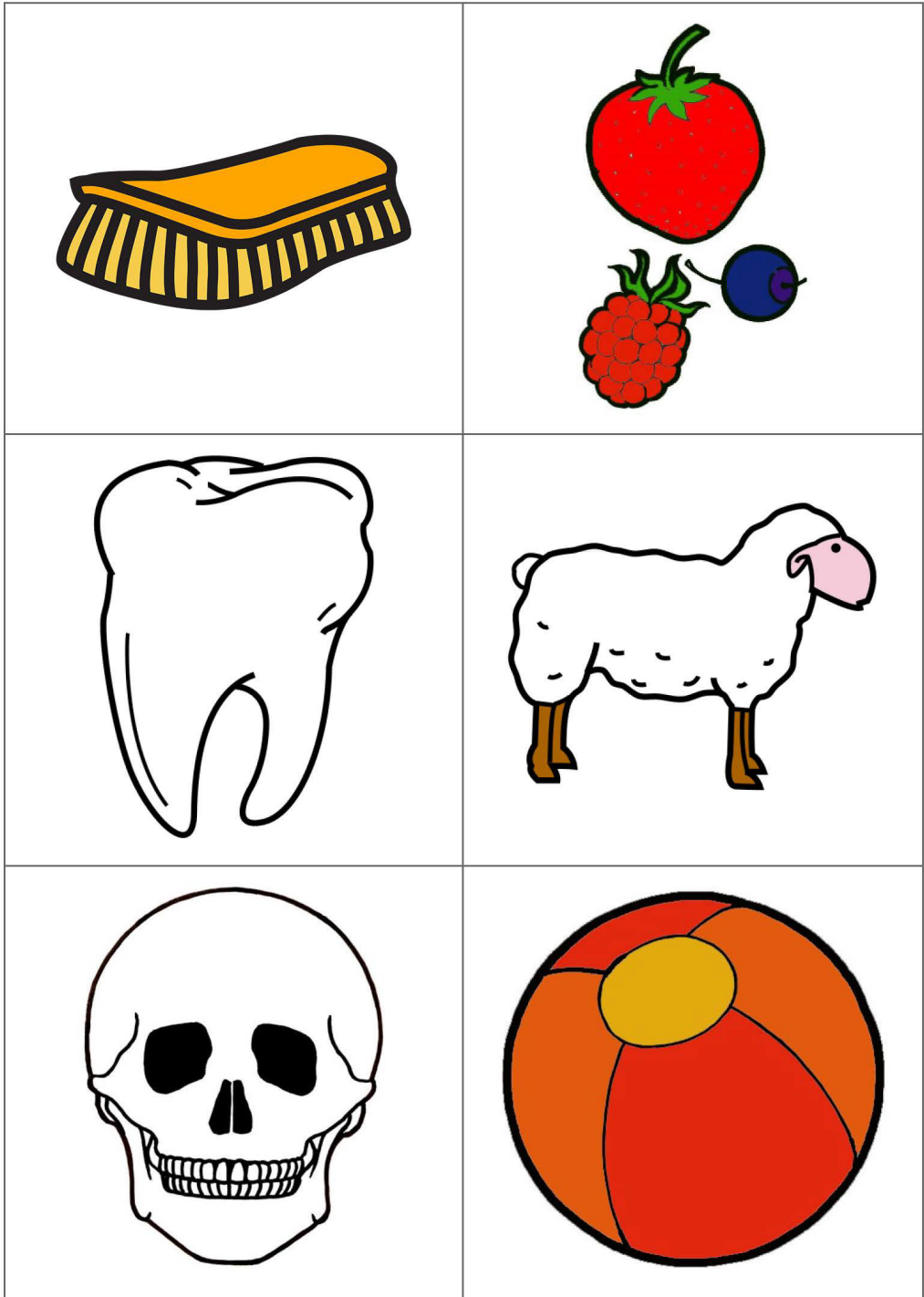
Heikkilä-Halttunen, P. 2016. Lue Lapselle! Opas lasten kirjallisuuskasvatukseen. 2. painos. Jyväskylä: Atena.

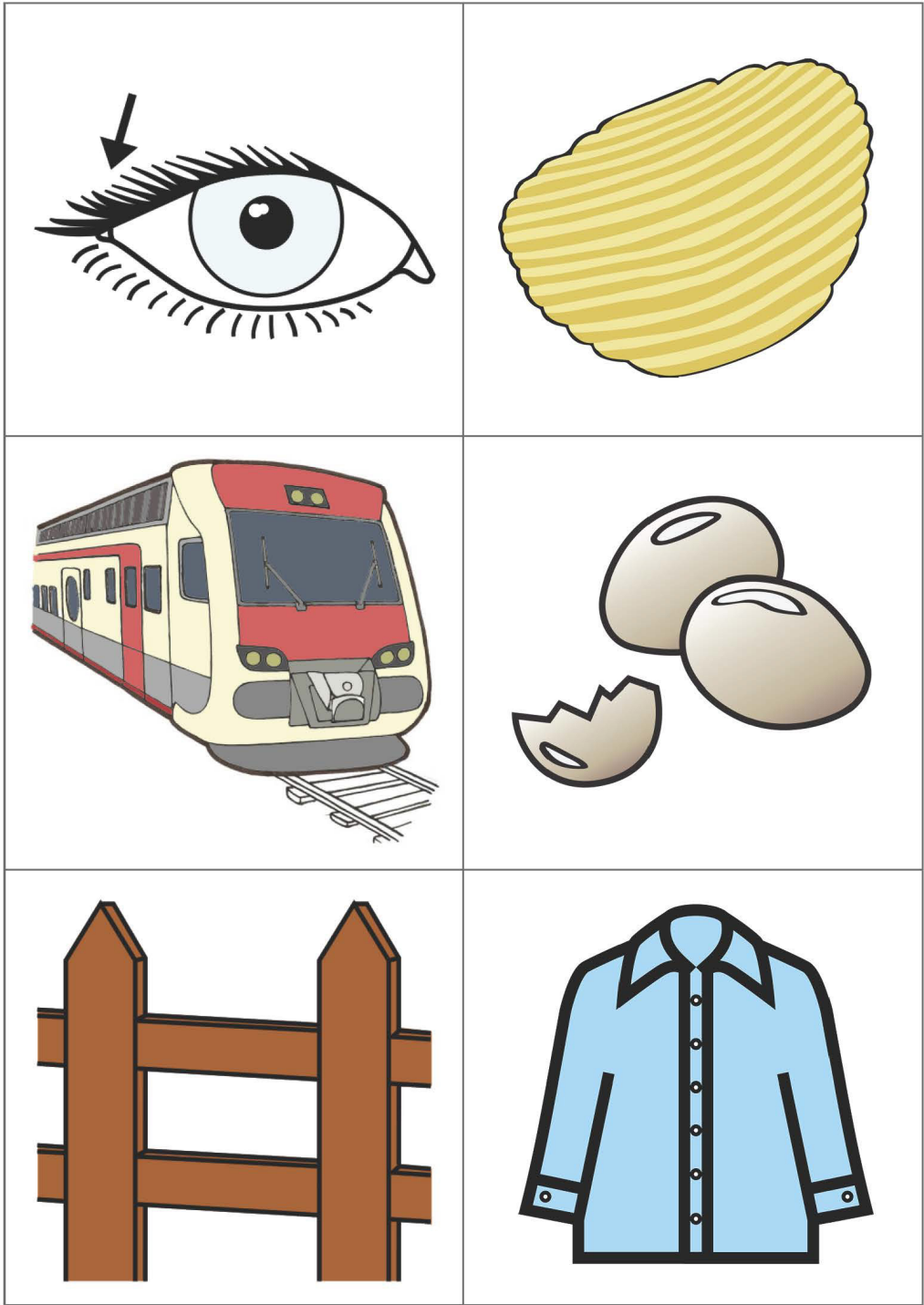
Lerkkanen, M-K. 2008. Lukemaan oppiminen ja opettaminen esi- ja alkuopetuksessa. 2. painos. Helsinki:WSOY

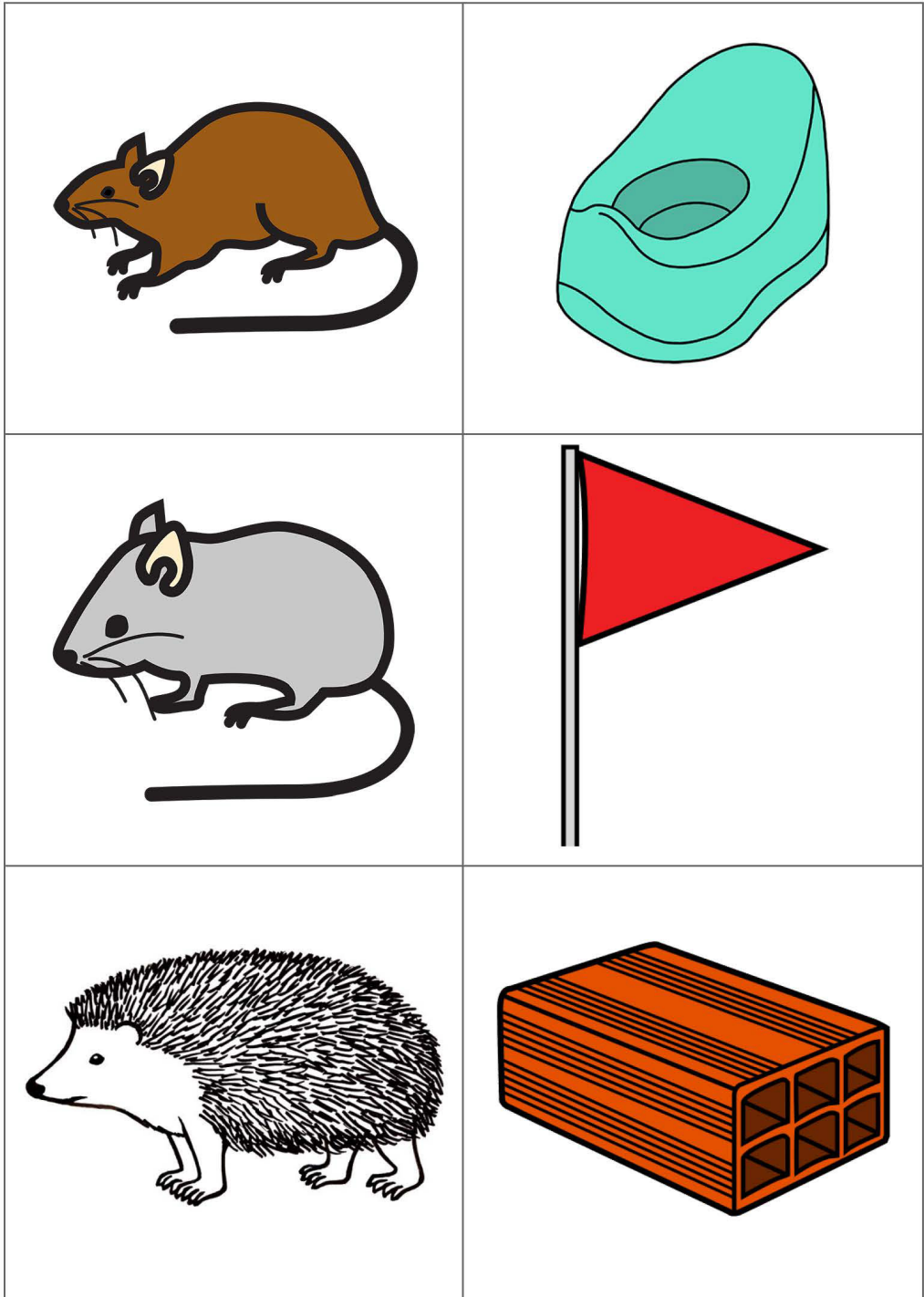
LIITTEET

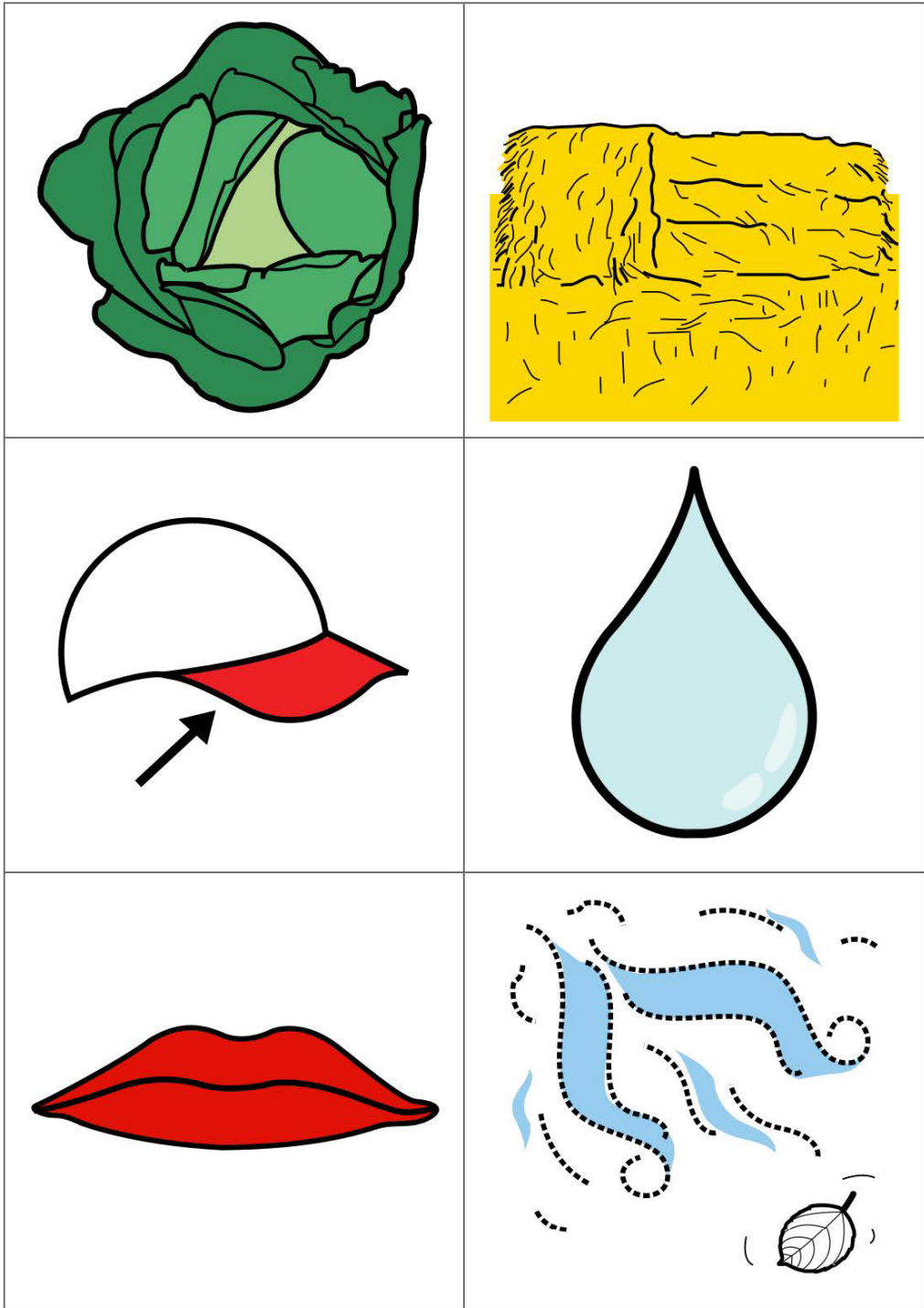

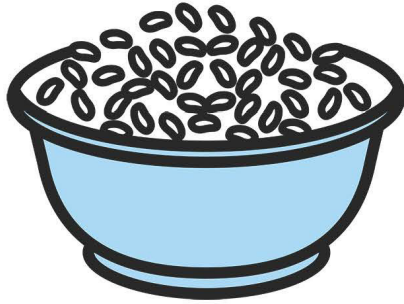

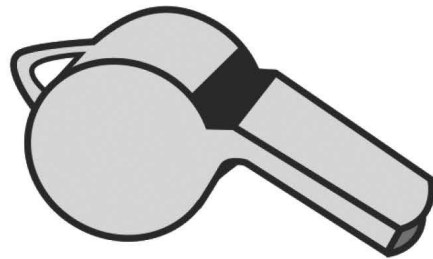
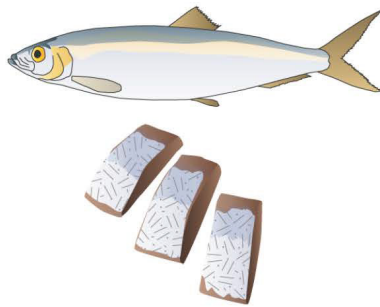
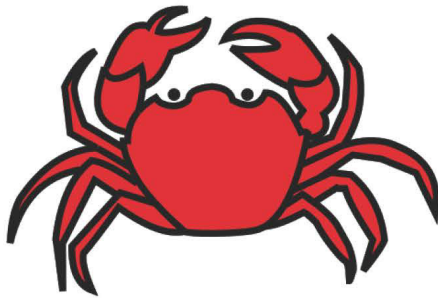

5

RIIMIPARIT KIRJALLISENA

SUK-KA

TUK-KA

PAL-LO

KAL-LO

MAT-TO

KAT-TO

KUU

SUU

LUU

PUU

KUK-KO

LUK-KO

HAR-JA

MAR-JA

HAM-MAS

LAM-MAS

LIP-PA

TIP-PA

JUUS-TO LUUS-TO

RIP-SI SIP-SI

JU-NA MU-NA

AI-TA PAI-TA

ROT-TA POT-TA

HII-RI VII-RI

POT-TA ROT-TA

SII-LI TII-LI

KAA-LI PAA-LI

LIP-PA TIP-PA

HUU-LI

TUU-LI

RII-SI

VII-SI

RA-PU

PA-PU

SIL-LI

PIL-LI

TAVUT TAVUTEHTÄVÄÄ VARTEN

MA TO LA TO
MAT TO MAT KA
KAT TO KAT SE
SE TÄ MA HA
TA SO KE SÄ
KE VÄT
VA LO TA LO
VAT SA
HÄ MÄ HÄK KI

O ME NA NA
PA PÄÄ RY NÄ
LOP PU KO VA
LE PO KOI RA
VUO SI RI VUO
KA MAK KA
RA MAK SU TI
LO MA LA SE
AU RIN KO
PER HO NEN
IL MA

LUKUPASSI

nimi: _____

Sadutus *	Nallelle tai lemmikille lukeminen	Iltasadun kuuntelu kotona
Kirjasto- käynti	Yhteinen lukuhetki kotona	Ekapelin pelaaminen
Oman lempikirjan esittely*	Oudossa paikassa lukeminen	Sana- suunnistus *

*päiväkodilla

Lukudiplomi

on suorittanut Lukupassin tehtäviä innostuneesti

Opettajan allekirjoitus

